

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Vojtěch Dubánek
Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 2. 9. 2011

Vojtěch Dubánek

.....

Já, níže podepsaný Vojtěch Dubánek, autor diplomové práce na téma „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“, která je školním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů (autorský zákon), dávám tímto jako subjekt údajů souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování svých osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, a to včetně neadresného zpřístupnění služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Knihovna UP. Souhlas se poskytuje na dobu ochrany díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 2. 9. 2011

Vojtěch Dubánek

.....

Děkuji JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, spolupráci, cenné připomínky a konstruktivní kritiku.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	7
Úvod.....	8
1 Dynamika ohlášených mravnostních trestných činů v ČR v letech 2008-2010 ..	11
2 Obecné vymezení právní úpravy trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.....	12
2.1 Shrnutí.....	14
3 Trestný čin znásilnění	117
3.1 Vymezení trestného činu znásilnění a dynamika četnosti jeho výskytu v letech 2008 – 2010	17
3.2 Objekt trestného činu znásilnění	19
3.3 Objektivní stránka trestného činu znásilnění	21
3.4 Pachatel trestného činu znásilnění	227
3.5 Subjektivní stránka trestného činu znásilnění.....	30
3.6 Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu znásilnění	31
3.7 Příprava a pokus trestného činu znásilnění	37
3.8 Shrnutí.....	38
4 Trestný čin sexuálního nátlaku.....	42
4.1 Vymezení trestného činu sexuálního nátlaku a četnost jeho výskytu v roce 2010.....	42
4.2 Objekt trestného činu sexuálního nátlaku.....	43
4.3 Objektivní stránka trestného činu sexuálního nátlaku.....	44
4.4 Pachatel trestného činu sexuálního nátlaku	49
4.5 Subjektivní stránka trestného činu sexuálního nátlaku	50
4.6 Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku.....	51
4.7 Příprava a pokus trestného činu sexuálního nátlaku	53
4.8 Shrnutí.....	53
5 Trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	56
5.1 Vývoj právní úpravy prostituce na území ČR.....	56
5.2 Vymezení trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	57
5.3 Objekt trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí.....	58
5.4 Objektivní stránka trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí ...	59
5.5 Pachatel trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	63
5.6 Subjektivní stránka trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí ..	64
5.7 Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	64

5.8	Příprava a pokus trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	65
5.9	Shrnutí	66
6	Komparace předpisů českého a rakouského trestního práva	69
6.1	Stručná charakteristika rakouského trestního práva	69
6.2	Komparace úpravy trestného činu znásilnění dle rakouské a české trestněprávní úpravy	70
6.3	Speciální skutkové podstaty trestného činu znásilnění	72
6.4	Shrnutí	73
	Závěr	75
	Seznam použité literatury	77
	Seznam příloh	80
	Shrnutí/Summary	84
	Klíčová slova/Key words	85

Seznam použitých zkratek

StGB - zákon č. 60/1974 Sb., tzv. Strafgesetzbuch, rakouský trestní zákoník

PTSP – posttraumatická stresová porucha

Úvod

Za téma své diplomové práce jsem si po důkladném rozmyšlení zvolil „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“, a to především z těch důvodů, že bych se rád trestněprávním oborům věnoval i po ukončení vysokoškolského studia, tedy svůj budoucí profesní život bych chtěl zasvětit trestnímu právu, ať už v praxi advokátní, soudní či kriminalistické. Dalším důvodem byla skutečnost, že dne 1. 1. 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, jenž nahradil zákon č. 140/1961 Sb., a s ním tedy i nová podoba úpravy trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, což mi dle mého názoru poskytuje jedinečnou možnost jednak porovnat předešlé a stávající právní úpravy dané problematiky, ale také možnost věnovat se v diplomové práci konkrétním skutkovým podstatám trestných činů, které předešlá právní úprava neobsahovala.

Trestné činy proti lidské důstojnosti jako celek můžeme označit za jeden z nejhorších a nejzávažnějších zásahů do integrity života a psychické rovnováhy oběti, a to v případě spáchání jakéhokoliv zákonem upraveného trestného činu spadajícího do této oblasti trestné činnosti. Závažnost je způsobena především tou skutečností, že se oběti těchto trestných činů velice těžko a zdlouhavě vyrovnávají s prožitým utrpením, popřípadě pocitem zneuctění, což může vést až k psychickému narušení oběti a v některých případech i k pokusu oběti o sebevraždu. Zcela určitě je významným způsobem ovlivněn i sociální život a status jedince, nezdědka tedy nastávají pro oběť komplikace v životě rodinném, pracovním, partnerském a nepochybně i sexuálním. Domnívám se, že mohu celkem s jistotou vyjádřit názor, že oběti je ve většině případů způsobena újma psychická než fyzická, a právě s následky psychické újmy se jedinec dle mého názoru potýká déle než s následky újmy fyzické.

Mezi nejzákladnější prvky lidské integrity zasluhující zcela nekompromisní zákonnou ochranu jistě patří lidská důstojnost, čest, zdraví, neohrožená psychická a fyzická funkčnost jedince. Osobně jsem velice rád, že nový trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., změnil předešlou hierarchii hodnot chráněných trestním právem a reflektoval potřebu primárně chránit člověka jako bytost s veškerou jeho integritou. Předešlý trestní zákoník, zákon č. 140/1961Sb., byl dle mého názoru silně poznamenán dobou a především režimem vlády jedné strany, za kterého byl vytvořen, a je proto jedině dobře, že se českému právnímu řádu dostalo takové

právní úpravy, která je srovnatelná s moderním pojetím úpravy trestního práva všude ve vyspělých a civilizovaných oblastech.

Komplexně vyložit a prozkoumat problematiku jednak mravnostní kriminality a jednak trestných činů proti lidské důstojnosti je v rozsahu diplomové práce studenta právnické fakulty zcela nemožné, proto se pokusím zejména o kritickou komparaci předešlé a stávající právní úpravy trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Jak jsem již uvedl výše, dne 1.1. 2010 vstoupil v účinnost zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, který nahradil předešlý zákon č. 140/1961 Sb. Protože se tímto změnila systematika trestního zákoníku a přibýlo i několik nových skutkových podstat sexuální trestné činnosti, bylo by myslím více než vhodné porovnat dané právní předpisy z hlediska jejich systematiky a odlišného nazírání na hodnoty, jejichž ochrana je zahrnuta v trestním právu.

Zavedením nových skutkových podstat trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti mi byla poskytnuta jedinečná příležitost, kdy se jako první diplomant mohu ve své práci zabývat právě touto tematikou. Budu se tedy věnovat především rozboru a kritické komparaci trestných činů znásilnění, sexuálního nátlaku a prostituce ohrožující mravní vývoj dětí s předešlou právní úpravou. Jsem si plně vědom toho faktu, že trestný čin znásilnění není novou skutkovou podstatou obsaženou v trestním zákoníku. Věnovat jsem se mu rozhodl proto, že se dle mého názoru jedná o jednu z nejtypičtějších forem páchání sexuální trestné činnosti, a jako takové má spáchání tohoto trestného činu asi největší negativní dopad na oběť z hlediska výše zmiňované celkové tělesné a duševní integrity jedince. Nehodlám se tedy věnovat všem novým skutkovým podstatám zmíněné trestné činnosti, nicméně o to důkladněji se pokusím rozebrat význam a pozici mnou zvolených skutkových podstat v trestním zákoníku.

Porovnáním současného znění právní úpravy trestního zákoníku s rakouskou právní úpravou se budu zabývat ke konci své práce. Rakouskou podobu trestního zákoníku jsem si vybral z toho důvodu, že České právo jako celek bylo po dlouhou dobu formováno a ovlivňováno právě právem rakouským. Porovnávat budu samozřejmě především úpravu trestné činnosti proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Diplomovou práci rozdělím do šesti kapitol, ve kterých se budu postupně zabývat obecným vymezením dané trestné činnosti, zmíněné komparaci úpravy vybraných trestných činů z hlediska současné a minulé právní úpravy a konečně stručnou komparací rakouského a českého trestního práva.

V závěru diplomové práce vyjádřím osobní názor k výsledkům mého bádání. Ačkoliv jsem si vědom svých omezených znalostí trestního práva z pozice studenta katedry trestního práva, i přesto se uchýlím ke zhodnocení dostatečnosti současné právní úpravy trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a především se pokusím upozornit na největší úskalí nového trestního zákoníku.

Pevně věřím a doufám v to, že moje diplomová práce bude přínosem právní vědě a zároveň vyjádřením úcty, respektu a oddanosti právu v takové míře, v jaké si to právo zasluhuje a z hlediska profesního i vyžaduje.

1 Dynamika ohlášených mravnostních trestných činů v ČR v letech 2008-2010

Než přistoupím k samotnému rozboru problematiky úpravy sexuální trestné činnosti, vyhodnotím nejprve statistickou analýzu zahrnující četnost výskytu hlášení vybraných trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Celkové procentuální zastoupení mravnostních trestných činů spáchaných na území České republiky je téměř zanedbatelné. Ve své diplomové práci porovnávám statistické údaje Policie ČR za období let 2008 – 2010. V roce 2008 byl podíl mravnostní trestné činnosti 0,48%, v roce 2009 pak 0,52 % a v roce 2010 byl podíl 0,58%¹. Na první pohled by se zdálo, že tato kriminalita je v nárůstu, nicméně porovnám-li tyto statistiky od roku 1981 až do roku 2010, zcela jednoznačně si stojím za tvrzením, že podíl mravnostní trestné činnosti na celkové kriminalitě má klesající tendenci². Největší skokový rozdíl lze zjistit mezi roky 1989 a 1990.³ Protože celková kriminalita v České republice má naopak vzrůstající tendenci (v roce 1981 bylo hlášeno 110 312 trestných činů, z toho 8007 mravnostních; v roce 2010 už to bylo 313 387, z toho 1811 mravnostních) je v posledních letech relativní stálost poměru mravnostní kriminality téměř až s podivem. Jedním z důvodů by mohl být vzrůstající morální kredit české společnosti, ale tomu se vzhledem k pravidelnému nárůstu celkové kriminality bohužel moc věřit nedá. Dle mého názoru je třeba důvody relativně⁴ malého procenta mravnostní kriminality hledat spíše v tom, že po roce 1989 došlo ke změně politického systému, hospodářství a zvýšila se celková životní úroveň obyvatel, tedy vzniknul tak prostor pro páčání majetkových či ekonomicky zaměřených trestných činů.

Statistické údaje jsem získal na internetových stránkách Policie České republiky.

¹ Viz příloha č. 1

² Např. v roce 1981 byl podíl mravnostní kriminality 7,3%, v roce 1988 pak 6,3%. Zhruba od roku 1997 se poměr ustálil okolo hranice 0,5%. Srov. Kovář 2008, s. 46.

³ KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese – znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF, 2008. s. 45.

⁴ Vzhledem k závažnosti mravnostní trestné činnosti je jakékoliv procento samozřejmě nezanedbatelné.

2 Obecné vymezení právní úpravy trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Sexuálně zaměřené trestné činy jsou oproti předchozí právní úpravě nově uceleně upraveny ve zvláštní části v hlavě 3. a částečně v hlavě 4. trestního zákoníku⁵. Záměrně jsem nenapsal, že hlava obsahující trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se nově nachází jako třetí v pořadí v systematické zvláštní části trestního zákoníku, a to z důvodu té skutečnosti, že taková hlava v předchozí právní úpravě jednoduše neexistovala. Sexuální trestné činy byly rozprostřeny do více hlav, konkrétně to byla hlava 5.;6. a nejnámennější hlava 8., jež obsahovala trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. Dalo se tedy logicky očekávat, že se zákonodárce pokusí tento systematický problém odstranit a zvýšit tak transparentnost nové podoby trestního zákoníku. Výsledná podoba zakotvení sexuálně motivovaných trestných činů je tedy taková, že existují dvě hlavy upravující daný okruh trestné činnosti. Je to hlava 3. nesoucí název „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“ (tato je zároveň předmětem pojednání mé diplomové práce) a hlava 4. s názvem „Trestné činy proti rodině a dětem“.

Novou kodifikací trestných činů hlavy 3. zákonodárce rovněž reflektoval na požadavek souladu právních norem s mezinárodními předpisy (v tomto ohledu byla zákonu č. 140/1961 Sb. často vytýkána zastaralost a nepřizpůsobivost)⁶. Z vybraných předpisů uvádím zejména:

- Rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii,
- Návrh Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním /PC-ES (2007) 6 E FIN/, tento je v procesu dokončování,
- Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii ze dne 25. května 2000,
- Úmluvu o počítačové kriminalitě, Budapešť, ze dne 23. listopadu 2001.⁷

⁵ Pod pojmem „trestní zákoník“ měj na mysli zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů

⁶ „...v trestních zákonících jiných zemí je problematika sexuálních trestných činů zpracována uceleněji a přehledněji než u nás.“ Čížková, J. *Rekodifikace sexuálních trestných činů*. Trestní právo 2002, č. 10, s. 8.

⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník, 2. Díl, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010. s. 1647.

Sexuální trestný čin dle zvláštní části hlavy 3. trestního zákoníku lze vymezit jako jednání, které negativně postihuje lidskou důstojnost v pohlavní sféře, nebo také jako jednání, která jsou v rozporu s mravními názory společnosti na sexuální vztahy.⁸ Především v posledních letech se výrazně změnil celospolečenský náhled na sexualitu jedince. Lidé jsou nyní mnohem otevřenější a odvážnější, co se projevů sexuality týká, sociologická literatura uvádí, že došlo k infantilizaci společnosti⁹. Proto je třeba dostatečně právně stanovit hranice ještě přijatelného sexuálního chování a zároveň i chránit intimní sféru každého člena společnosti.

3. hlava obsahuje celkem devět trestných činů, jsou to trestné činy znásilnění, sexuální nátlak, pohlavní zneužití, soulož mezi příbuznými, kuplířství, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie. Jedná se o ustanovení §185 - §193 (jestliže budou uvedeny paragrafy bez označení, jedná se o ustanovení trestního zákoníku). Do jedné hlavy tak byly zakotveny veškeré sexuální trestné činy postihující lidskou důstojnost v sexuální oblasti, jednotlivé trestné činy je možno dle mého názoru seřadit do tří skupin, podle toho jak byly pozměněny v nové kodifikaci trestního zákoníku:

- Trestné činy nově kodifikované - §186 sexuální nátlak, §190 prostituce ohrožující mravní vývoj dětí,
- Trestné činy, u nichž byla pozměněna základní skutková podstata - §185 znásilnění, §187 pohlavní zneužití, §189 kuplířství, §191 šíření pornografie, §192 výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií,
- Trestné činy bez změny základní skutkové podstaty - §188 soulož mezi příbuznými, §193 zneužití dítěte k výrobě pornografie.

Objekt trestného činu. Objektem zmíněných trestných činů je především lidská důstojnost, mezi další objekty řadíme též¹⁰:

- Svobodu rozhodování v pohlavních vztazích (§185, §186)

⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 367.

⁹ ČÍŽKOVÁ, Johana, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Rekodifikace sexuálních trestných činů. *Trestní právo*, 2002, č. 10, s. 7.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 547.

- Zdravý vývoj dětí, který by mohl být narušen předčasnými pohlavními styky či kontaktem s některými nevhodnými formami uspokojování sexuálních potřeb (§187, §190, §191 odst. 2, §193)
- Některé zásady v pohlavních vztazích (§188), tedy morální zásada nedovolující soulož mezi nejbližšími pokrevními příbuznými
- Některé mravní zásady (§189, §191, §192)

Předmět útoku. Předmětem útoku jsou osoby mužského i ženského pohlaví. Nicméně nebylo tomu tak vždy, např. až do roku 2001 mohla být předmětem znásilnění pouze žena, viz kap. 3.2.

Objektivní stránka trestného činu. U některých trestných činů dotýkajících se sexuální oblasti je dle Jelínka velice významný způsob jednání, především násilí, pohrůzka násilím, pohrůzka jiné těžké újmy a jiné formy nátlaku.

Pachatel. Pachatelem sexuálně zaměřeného trestného činu může být muž i žena.

U všech trestných činů hlavy třetí se vyžaduje úmyslné zavinění.

2.1 Shrnutí

Vycházím-li z problematiky této kapitoly, mohu zcela jistě uvedený postup zákonodárce hodnotit kladně. Nepochybně správným krokem bylo zakotvení hlavy obsahující uvedené trestné činy na třetí pozici, resp. do 3. hlavy zvláštní části trestního zákoníku. Systematika zvláštní části v podstatě představuje žebříček hodnot chráněných státem a z pozice úpravy trestněprávní ochrany jednotlivých zájmů lze tudíž odvodit jejich společenskou důležitost a stupeň ochrany. Zákon č. 140/1961 Sb. upravoval trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti ve třech hlavách (5., 6., 8.), nutno ovšem zdůraznit, že tento předpis vycházel ze zcela jiných hodnot, společenské situace i politického systému. Rozdíl v systematikách zvláštních částí obou těchto právních předpisů je tedy markantní, zákon č. 140/1961 Sb. považoval za nejdůležitější chráněné zájmy státní suverenitu, systém, instituce a hospodářství, i proto nesla hlava 1. zvláštní části tohoto předpisu název „Trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci“. Současný trestní zákoník však za nejdůležitější zájmy vyžadující ochranu uvádí tělesnou integritu jedince, jeho práva a svobody a v neposlední řadě i důstojnost. S trochou nadsázky mohu

konstatovat, že tak je zacíleno na spokojenost a právní jistotu všech členů společnosti, což je rovněž předpokladem pro dostatečné fungování demokratické společnosti jako celku.

Dalším zdařilým, vyžadovaným a očekávaným krokem zákonodárce je ta skutečnost, že hlava 3. nese název „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“.¹¹ Takto pojmenovaná hlava v zákonu č. 140/1961 Sb. neexistovala, zákonodárce tak učinil významný počín vedoucí k modernizaci a transparentnosti trestního zákoníku, protože specifičtěji kodifikoval státem poskytovanou ochranu práv jednotlivce v jeho intimní, resp. sexuální oblasti důstojnosti a života.

Pozitivně rovněž hodnotím i seřazení sexuálních trestných činů do jedné, resp. dvou hlav. Zákon č. 140/1961 Sb. upravoval tyto trestné činy nesystematicky ve třech hlavách, což jistě nepřispívalo k přehlednosti tohoto jinak poměrně zdařilého předpisu. V současném trestním zákoníku jsou tyto trestné činy uvedeny v hlavě 3. a 4., což naopak zvyšuje přehlednost celého předpisu. Rovněž tím byla odstraněna situace, kdy soudě podle hlavy, ve které se daný trestný čin vyskytoval, bylo možno odvodit, že významnost páchání trestných činů se liší, ačkoliv tyto ohrožovaly stejný objekt, tedy lidskou důstojnost a svobodu v sexuální oblasti. Otázkou však i nadále zůstává, jestli bylo nutné trestný čin svádění k pohlavnímu styku (§202) zakotvit do hlavy 4. zvláštní části trestního zákoníku, je to totiž jediný sexuálně motivovaný trestný čin mimo hlavu 3. Svádění k pohlavnímu styku zákonodárce považuje za čin ohrožující více rodinu a děti než důstojnost v sexuální oblasti. Ano, určitě postihuje i rodinu a soužití obecně, ale budu si stát za názorem, že je to čin, který je celospolečensky škodlivý ze své sexuální podstaty, pachatel nesleduje narušení rodiny, ale své sexuální zájmy. A pokud by někdo argumentoval tím, že tento čin je zaměřen proti dětem, tudíž je správně řazen do hlavy 4., budu souhlasit. Nicméně pouze do té míry, že tento čin lze spáchat na dítěti. Jelikož lze spáchat i na jiné osobě než je dítě, nevidím nějaký zásadní rozdíl mezi trestným činem svádění k pohlavnímu styku a trestnými činy z hlavy 3. zvláštní části. Doporučuji tedy zákonodárci promyslet nutnost úpravy tohoto trestného činu v hlavě 4. zvláštní části trestního zákoníku.

¹¹ Z hlediska výkladu je pojem lidské důstojnosti mnohem širší, než pojem důstojnost v sexuální oblasti.

Z hlediska jednotlivých trestných činů zákonodárce rovněž učinil počín vedoucí ke stabilitě a celkové zdařilosti úpravy trestního zákoníku. Jednak byly trestné činy, jež postihovaly podobná chování, subsumovány do jediného trestného činu (§187 pohlavní zneužívání), upraveno stávající znění skutkových podstat dle požadavků moderní právní úpravy, a také byly zakotveny nové trestné činy. Právě zakotvením nových trestných činů, a tím pádem i pokus o rozšíření postihu na další sexuálně závažná jednání, lze jistě zákonodárci přičítat k dobru, nicméně osobně se domnívám, že přeci jenom mohla být věnována důkladnější pozornost problematice znění skutkových podstat těchto nových, ale i stávajících trestných činů. Poněvadž pokud tím zákonodárce sledoval snahu o odstranění jistých rozporů, které se vyskytovaly v souvislosti se zavádějícím zněním skutkových podstat, došlo k paradoxu, protože část těchto problémů skutečně odstraněna byla, nicméně nově vznikly nejasné pojmy narušující transparentnost trestního zákoníku. U vybraných trestných činů se této problematice věnuji v kap. 3., 4., 5.

3 Trestný čin znásilnění

3.1 Vymezení trestného činu znásilnění a dynamika četnosti jeho výskytu v letech 2008 – 2010

Trestný čin znásilnění bych zcela jistě zařadil mezi nejhorší a nejbrutálnější trestné činy, a to především z hlediska újmy způsobené obětem znásilnění. Po fyzické stránce nemusí vždy dojít k závažnějším následkům na oběti, avšak po stránce psychické je zpravidla způsobena značná škoda na osobnostním a mentálním profilu oběti, což se může projevit ztrátou schopnosti sociální asociace, důvěřivosti k lidem a pocitu „znečištění“. Tyto psychické stavy můžeme souhrnně označit termínem „rape trauma“¹². Právě psychické škody na oběti bývají napravovány mnohdy delším a složitějším postupem než škody fyzické. Podrobněji se oběťmi trestného činu znásilnění zabývám dále v této kapitole.

Co se týká četnosti páchaní trestného činu znásilnění, tak z policejních statistik jednoznačně plyne, že znásilnění je druhým nejčastěji páchaným trestným činem ve skupině mravnostních trestných činů, a za rok 2010 tvoří 32,4% mravnostní kriminality¹³, ačkoliv z hlediska celkové kriminality páchané v roce 2010 na území ČR nepředstavuje znásilnění ani půl procenta z celkové trestné činnosti. Mezi lety 2008 – 2010 se počet ohlášených znásilnění pohybuje mezi hranicemi 480 – 586, procentuálně pak 27,7% - 32,4%¹⁴ podílu na mravnostní kriminalitě. Pro srovnání, mezi lety 1981¹⁵ až 2006 se nominální hodnota hlášených trestných činů znásilnění pohybovala v rozmezí hodnot 500 – 890, kdy nejméně znásilnění bylo hlášeno v roce 2000 a nejvíce v roce 1990.¹⁶ Průměrná nominální hodnota hlášených znásilnění je za zmiňované období 653 za rok, kdežto za období 2008 – 2010 je to 532.¹⁷ Na základě zjištěných údajů mohu vyslovit názor, že se četnost hlášených případů znásilnění relativně ustálila, resp. nabírá mírně klesající tendenci. Na první pohled se to z hlediska objemu celkové kriminality jeví jako téměř zanedbatelný údaj, ale znovu

¹²Skupina symptomů, které vykazuje většina obětí znásilnění. KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese – znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF, 2008. s. 49.

¹³ Viz příloha č. 2

¹⁴ Viz příloha č. 2

¹⁵ Nutno si uvědomit, že statistické údaje do roku 1993 zahrnují znásilnění hlášené v České i Slovenské republice. Nicméně tehdy se tak jako dnes jednalo o jeden státní celek.

¹⁶ KOVÁŘ: *Sexuální agrese – znásilnění...*, s. 49.

¹⁷ Dostupné na < <http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>

je třeba si uvědomit, jaké následky nese oběť znásilnění a jakým způsobem je touto činností negativně ovlivňována celá společnost.

Statistické údaje jsem získal na internetových stránkách Policie České republiky.

Nyní již k samotné hmotněprávní úpravě trestného činu znásilnění. Znásilnění nalezneme ve zvláštní části v hlavě 3. trestního zákoníku, konkrétně v ustanovení §185.

Nová hmotněprávní úprava trestního zákoníku v §14 odlišně upravuje dělení trestného činu. Ten se nově dělí na přečiny¹⁸ (§14 odst. 2) a zločiny¹⁹ (§14 odst. 3). Pokud aplikuji danou úpravu trestného činu na vymezení trestného činu znásilnění, pak vyplývá, že v odst. 1 je znásilnění přečin, v odst. 2 zločin a v odst. 3 a 4 zvlášť závažný zločin²⁰.

Základní skutková podstata trestného činu znásilnění se výrazně změnila, bohužel se však domnívám, že spíše k horšímu. Předchozí právní úprava v základní skutkové podstatě pracovala s pojmy „soulož“ a „jiný obdobný pohlavní styk“. Kdežto v současné úpravě základní skutkové podstaty znásilnění, resp. §185 odst. 1 je jako klíčový pojem (resp. to, k čemu směřuje jednání pachatele) u znásilnění uveden „pohlavní styk“ a pojem „soulož“ je uveden v kvalifikované skutkové podstatě, stejně jako pojem „jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží“, který nahradil původní užívaný pojem „jiný obdobný pohlavní styk“. Zde jen stručně nastíním, že pohlavní styk je poměrně dosti široký pojem, který v sobě zahrnuje i jednání jako soulož, pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží²¹ (orální pohlavní styk, anální pohlavní styk, osahávání genitálií muže či ženy, apod.)²². Záměrem zákonodárce jistě bylo díky uvedenému pojetí skutkové podstaty snadněji a bez komplikací přiřadit k základní skutkové podstatě okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby pro vyjádření typové závažnosti kvalifikovaných skutkových podstat. Nicméně tato formulace ukázala se být poměrně nešťastná, protože se tak

¹⁸ Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

¹⁹ Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejmeně deset let.

²⁰ HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 5.

²¹ Tento pojem nahradil původní pojem „jiný obdobný pohlavní styk“.

²² ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1650.

ze základní skutkové podstaty stalo nadbytečné ustanovení. Fakticky tak vznikla situace, kdy znaky běžného typu daného trestného činu nejsou popsány v základní skutkové podstatě, tak jak to vyžaduje trestněprávní nauka.²³ Podrobněji se problematice výkladu pojmů věnuji v kap. 3.3 a 3.6. Základní skutková podstata rovněž byla obohacena o jednání, které bylo postihováno jako vydírání. Více v kap. 3.3.

3.2 Objekt trestného činu znásilnění

Objektem trestného činu znásilnění je právo člověka (muže i ženy) svobodně se rozhodovat o pohlavním životě²⁴. Pohlavní život zcela jistě spadá do oblasti intimní sféry života každého z nás. Dovolím si použít tvrzení, že svoboda rozhodování o pohlavním životě a ostatních intimních záležitostech je, co se týká důležitosti a požadavků na řádnou zákonnou ochranu, na jedné z předních pozic státem chráněných hodnot. Dané právo nám zaručuje ustanovení Listiny základních práv a svobod, resp. ustanovení čl. 7 a čl. 10. V prvně jmenovaném je zaručena nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, ve druhém zmíněném článku Listiny je zaručena ochrana lidské důstojnosti, cti, dobré pověsti a jména. A právě důstojnost je jedním z ohrožených zájmů při páchání znásilnění.

Předmětem útoku trestného činu znásilnění je kterýkoliv člověk²⁵, tedy žena i muž, bez zřetele na jejich věk, vyspělost, způsob života, pověst, vzdělání, zkušenosti, atd.²⁶ Šámal tuto definici ještě doplňuje o hermafrodita a androgyna²⁷. Věk znásilňované osoby nehraje při samotném aktu roli, velice často se tudíž vyskytují případy, kdy je tento čin spáchán na osobě mladší osmnácti let nebo dokonce na dítěti. V takovém případě je splněna podmínka pro použití vyšší trestní

²³ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 552.

²⁴ Tamtéž, s. 548.

²⁵ Až do roku 2001 se v problematice znásilnění vyskytovala určitá nechtěná zvláštnost, protože předmětem útoku trestného činu znásilnění mohla být pouze žena. Pokud byl předmětem útoku muž, šlo podle tehdejší úpravy o vydírání. Tento nechtěný stav napravila až novela provedená zákonem č. 144/2001 Sb.

²⁶ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 548.

²⁷ Člověk, u něhož se vyvinuly jak mužské, tak ženské pohlavní orgány. ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1651.

sazby, a to dle ustanovení §185 odst. 2 písm. b), odst. 3 písm. a). Z hlediska vztahů mezi obětí a pachatelem lze rozlišovat dva základní typy obětí²⁸:

- Oběti vztahového znásilnění
- Oběti útočného znásilnění

Vztahové znásilnění (jak již plyne ze samotného označení) se odehrává na pozadí původních kontaktů anebo sympatií mezi pachatelem a obětí²⁹. Může se jednat o předchozí vztahy pracovní, vztah mezi druhem a družkou, vztah mezi registrovanými partnery (srov. zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů), znásilnění může být spácháno i jedním z manželů (v případě registrovaného partnerství i manželství je třeba souhlasu poškozené osoby k zahájení trestního stíhání), ačkoliv obecně byl tento fakt přijímán velice pozvolně (srov. č. 97/1955 Sb. rozh. tr.³⁰). Tím, že dvě osoby společně vstoupí do svazku manželského, se nijak nemění právní ochrana žádného z nich. Ostatně toto tvrzení je podloženo právě samotnou skutkovou podstatou trestného činu znásilnění, kde je užito slovní spojení „kdo jiného...“, tedy potencionální oběť zde není nijak specifikována. Pokud by tomu tak bylo, jednoznačně by to vedlo k výskytu mezer v poskytované a státem zaručované právní ochraně. U útočného znásilnění je situace poněkud odlišná. Dominuje v ní strach a silný stres z překvapivého kriminálního útoku³¹. Rozdílnost daných typů obětí spočívá také v následku, respektive s vypořádáváním se znásilněním. Oběti vztahového znásilnění častěji tíží pocit viny a ztráty důvěry k okolí, právě kvůli tomu, že byly znásilněny osobou jim známou. Oběti útočného znásilnění naopak trpí velice silně zakořeněným strachem a někdy také tzv. posttraumatickou stresovou poruchou (PTSP). Obě skupiny obětí zároveň vyžadují rozdílný přístup k jejich osobě během procesu duševní regenerace po prožitých traumatech.

²⁸ Posuzování oběti podle existence či neexistence předchozího vztahu k pachateli je posuzována jako jeden z tzv. previktimních faktorů, tedy faktory, které činí z oběti favorizovaný terč sexuálního útoku. KOVÁŘ: *Sexuální agrese – znásilnění...*, s. 62.

²⁹ Tamtéž, s. 63.

³⁰ Původní text odůvodnění rozhodnutí je ve slovenském jazyce, proto si dovoluji jej přeložit: „Skutková podstata trestného činu znásilnění podle §238 tr. zák. je dána i tehdy, kdy pachatel násilím nebo hrozbou bezprostředního násilí donutí k souloži manželku anebo k tomuto účelu zneužije její bezbrannost.“

³¹ KOVÁŘ: *Sexuální agrese – znásilnění...*, s. 63.

3.3 Objektivní stránka trestného činu znásilnění

Objektivní stránku trestného činu charakterizuje způsob spáchání trestného činu a jeho následky³². Dle Jelínka je trestný čin znásilnění typický dvojitým jednáním, jednak jednáním násilným a především pohlavním stykem. Objektivní stránka trestného činu znásilnění je dána tím, že:

- pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku nebo³³
- k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného³⁴.

Aby bylo možno lépe se orientovat a snadněji pochopit jednání, jež tvoří skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, považuji za nutné zabývat se jednotlivými výše uvedenými způsoby pachatelova jednání.

Násilí. Násilím je fyzický útok směřovaný k překonání nebo oslabení vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli (srov. §119 trestního zákoníku³⁵). Z hlediska hmotněprávního rozlišujeme dva typy násilí. Vis absoluta a vis compulsiva. Násilí vis absoluta zcela eliminuje jakékoliv jiné chování oběti než to, které vyžaduje pachatel (tedy podvolení se). Násilí vis compulsiva působí více na psychiku oběti, nemusí být provázeno třeba i bitím, ale vede oběť k tomu, že jakmile se podvolí pachateli, tento nátlak (pro oběť nepříjemný) z jeho strany pomine.

Pohrůzka násilí. Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůzka bezprostředního násilí, tak i pohrůzka násilí, které má být vykonáno nikoliv ihned, ale teprve v bližší nebo vzdálenější budoucnosti³⁶. Z tohoto výkladu odvozují, že pohrůzka násilí je pojmově širší, neboť dle Šámala může obsahovat hrozbu, že násilí bude použito s odstupem času³⁷. Zde existuje rozdíl od trestného činu loupeže (§173 trestního zákoníku), protože u loupeže je vyžadována pohrůzka násilí bezprostředního, tedy

³² JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 160.

³³ §185 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů

³⁴ §185 odst. 1 alinea 1 zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů

³⁵ Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem. Násilím se tedy nemyslí pouze fyzický útok, ale jde zkrátka o takové jednání, jež vede k překonání případného odporu oběti. Zpravidla se takto děje po podání drogy nebo medikamentu, jež uvedou oběť do stavu bezbrannosti a vyřadí tak její obranyschopnost. V 90. letech se vyskytovaly případy, kdy prostitutky záměrně omamovaly své klienty, aby je pak mohly oloupit.

³⁶ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1652.

³⁷ Tamtéž, s. 1652.

násilí, jež bude užito v případě, že se oběť nepodrobí vůli pachatele (srov. č. 17/1982 Sb. rozh. tr.³⁸). Je tedy spornou otázkou, zdali se bude ještě jednat o znásilnění i v případě, kdy oběti nehrozí násilí bezprostředně, tedy pachatelovo jednání je možno podřadit pod některý ze způsobů spáchání znásilnění, avšak pachatel odpor oběti přemohl pohrůzkou násilí, které by mělo nastat např. až za měsíc. Ostatně, přímo z pojmu „znásilnění“ lze logicky odvodit, že by se mělo jednat o případy, kdy bude násilí skutečně užito v přímé časové souvislosti s daným sexuálním útokem. Na oběť tak výrazně působí faktor nejistoty, protože si není jista, jestli pachatel v případě jejího odporu násilí později vykoná nebo ne. Šámal uvádí, že dříve či později musí dojít k fyzickému kontaktu pachatele se znásilňovanou osobou, jinak by se takové jednání pachatele neposuzovalo jako znásilnění, ale jako pokus znásilnění.³⁹ Přikláním se k názoru, že se bude jednat o znásilnění, protože by se mělo hledět na následek hrozeb pachatele (tedy že se oběť podvolí jednání vyčtených v §185), nikoliv na to, jak ho pachatel dosáhnul.

Osobně shledávám pragmatické, že zákonodárce do základní skutkové podstaty znásilnění začlenil i jednání odpovídající vydírání, směřující k vyžadovanému sexuálnímu chování oběti. V zákoně č. 140/1961 Sb. bylo takové jednání hodnoceno jako vydírání a postihováno mírněji a ani nebylo řazeno do kategorie sexuálních trestných činů, což jistě neodpovídalo nebezpečnosti a závažnosti daného jednání.

Pohrůzka jiné těžké újmy. V tomto případě se nejedná o hrozbu fyzickým útokem, ale o hrozbu, jež může spočívat v újmě na cti, dobré pověsti, může být směřovaná k rozvratu vztahu nebo rodinného života oběti, popř. k majetkové újmě. Soudní praxe považuje za hrozbu újmy dokonce i případ, kdy pachatel hrozí oběti zahájením trestního stíhání v důsledku oznámení trestného činu, a to bez ohledu na to, zda se oběť spáchání činu dopustila či nikoliv. Dle mého názoru je tento náhled soudů zcela správný, protože pachatel tím opět sleduje překonání případného odporu oběti. Zmiňovaná újma na cti nebo pověsti bývá často tím rozhodujícím faktorem, díky němuž nakonec oběť podlehne. Svým způsobem bych toto jednání

³⁸ Za násilí ve smyslu ustanovení §241 tr. zák. soudy správně považovaly použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu ženy a dosažení soulože proti její vůli. ... pochybení nebyla shledána ani v případech, kdy pachatel použil k donucení ženy k souloži pohrůzky bezprostředního násilí. K naplnění tohoto znaku soudy správně požadovaly, aby šlo o takovou pohrůzku, z níž by bylo patrné, že násilí bude použito okamžitě, nepodrobí-li se napadená na místě vůli útočnicka.

³⁹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1650.

pachatele přirovnal k vydírání (srov. §175 odst. 1 trestního zákoníku), toto své tvrzení mohu podložit rozhodnutím č. 27/1982 Sb. rozh. tr.⁴⁰. Pohrůžka jiné těžké újmy se v zákoně č. 140/1961 Sb. v základní skutkové podstatě trestného čin znásilnění nevyskytovala, v nové podobě trestního zákoníku se vyskytuje z důvodu zavedení většího postihu jednání podobnému vydírání, které oběť postihuje v sexuální sféře. Problematika související s tímto pojmem je podobná jako u pojmu předešlého.

Donucení. Donucení k pohlavnímu styku znamená, že pachatel svým násilným jednáním překoná opravdový, vážně míněný odpor znásilňované osoby nebo že ona osoba podlehne jen proto, že nemá jiného východiska⁴¹. Zde se Jelínek⁴² i Šámal⁴³ shodují v tom, že upustí-li oběť od kladení odporu jen pro vyčerpanost, beznadějnost nebo ze strachu, také se bude jednat o donucení. Avšak zdůrazňuji možnost, kdy se pachatel domnívá, že odpor oběti je pouze předstíraný vzhledem ke své malé intenzitě, ale oběť se vzhledem ke zmiňovanému strachu nebo beznaději zkrátka více bránit nemůže a její odpor je tedy zcela vážný. Jednoznačně se bude jednat o skutkový omyl negativní (srov. č. 63/1978 Sb. rozh. tr.⁴⁴), tedy o situaci, kdy se pachatel mylně domnívá, že znásilňovaná osoba se stykem souhlasí a že tudíž jeho jednání není trestné, což ve skutečnosti není pravda a pachatel svým jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Skutkový omyl negativní vylučuje odpovědnost pachatele za úmyslný trestný čin (srov. §18 odst. 1 trestního zákoníku). O donucení naopak nepůjde v případě, kdy oběť svůj odpor předstírá, tedy navenek se projevuje jinak, než ve skutečnosti smýšlí, anebo zpočátku klade vážně míněný odpor, avšak následně s pohlavním stykem souhlasí. Šámal ve shodě se soudy bere za donucení i situace, kdy cituji⁴⁵: „... *kdo násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku s jinou osobou, přičemž donucení se může týkat obou těchto osob nebo jen jedné z nich,*

⁴⁰ Jinou těžkou újmu ve smyslu znaků trestného činu vydírání podle §235 odst. 1 tr. zák. může být i zahájení trestního stíhání v důsledku oznámení trestného činu, jímž pachatel poškozenému hrozí a nutí ho tak něco konat, opominout nebo trpět...

⁴¹ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 549.

⁴² Tamtéž, s. 549.

⁴³ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1653.

⁴⁴ Kdyby se obviněný vzhledem k menší intenzitě odporu ženy, se kterou má v úmyslu souložit, domníval, že jde o odpor jen předstíraný, a že ve skutečnosti žena s pohlavním stykem souhlasí, šlo by o skutkový omyl negativní, spočívající v tom, že obviněný nevěděl o okolnostech naplňujících znaky trestného činu znásilnění, a byla by tím vyloučena jeho odpovědnost za úmyslný trestný čin. Odpovědnost pachatele však není vyloučena, jestliže napadená žena vyvíjí méně intenzivní odpor vzhledem k opožděnému vývoji své osobnosti a pachateli je tento stav ženy znám.

⁴⁵ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1653.

když druhá osoba má pohlavní styk s obětí dobrovolně, zpravidla bude spolupachatelem.“

S výše uvedeným názorem i zmiňovaným rozhodnutím nemohu než souhlasit, protože ačkoliv se pachatel přímo aktivně nezúčastní pohlavního styku, o znásilnění se zkrátka bude jednat. Snadno to odvozují z objektu trestného činu znásilnění. Byla narušena svoboda rozhodování o pohlavním životě jednotlivce v důsledku jednání pachatele a tedy i naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění (srov. č. 48/1977 Sb. rozh. tr.).

Bezbrannost. Stav bezbrannosti je takový stav, v němž poškozený nemůže klást odpor⁴⁶. Tímto výkladem se rozumí, že oběť není schopna vůči pachateli jakýmkoliv způsobem projevit svou vůli, resp. aktivní odpor, jež by mohl oběť před případným znásilněním uchránit. Výkladem pojmu „bezbrannost“ se zabývaly a zabývají především soudy, jelikož v průběhu času se musely vypořádávat s odlišnými situacemi, u nichž bylo nutné posoudit, zda se o bezbrannost jedná či nikoliv. Tak bylo kupříkladu stanoveno, že bezbrannost může být způsobena hlubokým spánkem (Zm II 187/25; 4 Tz 62/78), opilostí, spoutáním, vysokou horečkou, duševní chorobou, atd. (srov. č. 17/1982 Sb. rozh. tr.). Nyní si dovoluji rozšířit výklad Šámala⁴⁷ a pokusím se vymezit typy bezbrannosti vzhledem o oběti:

- bezbrannost absolutní – jde o stav, v němž oběť není vůbec schopna vnímat své okolí, vnější podněty, popřípadě co se s ní děje. Tento stav může být vyvolán duševní poruchou, alkoholem, užitím drogy⁴⁸ nebo i stavem bezvědomí.
- bezbrannost psychická – oběť si není schopna uvědomit ani rozeznat pachatelovo jednání a jeho důsledky. Není mentálně vyspělá, existuje rozpor mezi fyzickou vyspělostí a duševní úrovní⁴⁹.
- bezbrannost fyzická – tento stav může být způsoben celkovou fyzickou slabostí oběti, tělesnou vadou, či úrazem. Oběť není schopna fyzicky se bránit pachatelovu útoku nebo alespoň projevit částečný odpor.

⁴⁶ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 550.

⁴⁷ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1653.

⁴⁸ Omamnými látkami a jejich vlivem na chování oběti či pachatele se zabývá Kovář (2008). S jistotou můžu říci, že každá látka působí na jedince jinými účinky, a že obecně tyto látky můžeme dělit na látky, které stimulují pachatele k větší sexuální aktivitě, a na látky, které naopak působí tlumivě. U oběti jsou to pak látky, které omezují nebo úplně vylučují volní projev oběti.

⁴⁹ KOVÁŘ: *Sexuální agrese – znásilnění...*, s. 122.

- bezbrannost věková – dle Jelínka⁵⁰ je stavem bezbrannosti též dětský věk, v němž je dívka ještě tak nedostatečně vyvinuta, že není schopna poznat a zhodnotit důvody, které by měly vést k tomu, aby souloži odporovala. Zde však a contrario musím zmínit i usnesení Vrchního soudu v Praze (č. 43/1994 Sb. rozh. tr.): *„O takový stav nejde u poškozené, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo.“*

K otázce bezbrannosti ještě dodávám, že není rozhodné, zda se oběť do stavu bezbrannosti uvedla sama nebo na základě přičinění pachatele. Soudy v těchto věcech správně nepokládaly pro naplnění znaku „zneužití bezbrannosti“ za rozhodující, zda poškozenou přivedl do stavu opilosti podáváním alkoholických nápojů sám pachatel v úmyslu zneužít pak tohoto jejího stavu k vykonání soulože, či zda se poškozená do stavu opilosti přivedla bez pachatelova přičinění a ten teprve potom pojal úmysl s ní souložit za využití její bezbrannosti (srov. Sb. rozh. tr. č. 17/1982 str. 123). Nicméně v případě, že pachatel uvede oběť záměrně do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným obdobným způsobem, posuzuje se to jako násilí dle §119 trestního zákoníku.⁵¹ Osobně se domnívám, že v případě, kdy pachatel skutečně využije něčí bezbrannosti k tomu, aby ho znásilnil, by se mělo k danému jednání pachatele přihlížet jako k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Je možné, že tento můj názor vyzní do jisté míry „selsky“, ale vycházím z toho, že v ostatních případech znásilnění má oběť alespoň minimální možnost obrany, kdežto jakmile je obrana vyloučena jedním z výše popsanych způsobů, je oběť zcela v moci pachatele. Následně se jedná o zcela nerovný „boj“, kdy oběť pozbývá veškerá práva a svobody v nejtímnější oblasti svého soukromého života, což činí z jednání pachatele čin obzvláště opovrženíhodný a morálně a společensky nepřijatelný.

K pojmu pohlavního styku. Trestný čin znásilnění je dokonán⁵² v případě, kdy je na oběti vykonán pohlavní styk (srov. 2 Tz 57/53⁵³). Pohlavním stykem je jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať stejného či odlišného

⁵⁰ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 550.

⁵¹ Tamtéž, s. 550.

⁵² Jednání, které naplňuje všechny zákonné znaky trestného činu. Srov. Jelínek (2010, s. 268).

⁵³ Trestný čin znásilnění podle §238 tr. zák. je dokonán, jakmile došlo k jakémukoliv spojení pohlavních orgánů. Pokud takové spojení pohlavních orgánů při naplnění ostatních skutkových znaků tohoto trestného činu nenastalo, jde o pokus tohoto trestného činu.

pohlaví⁵⁴. Většina laické veřejnosti si pod pojmem pohlavního styku jistě automaticky představí soulož, avšak není tomu tak. Soulož je pojmově užší než pohlavní styk, jež představuje téměř jakýkoliv myslitelný fyzický kontakt s druhou osobou (s obětí) včetně soulože a pohlavního styku provedeným způsobem srovnatelným se souloží, který vede k ukojení sexuální touhy. Tedy může se jednat o styk anální, orální, různé způsoby stimulace pohlavních orgánů nebo aplikace rozličných sexuálních praktik, jako sadomasochismus nebo fetiš.⁵⁵ Mohlo by se zdát, že pojem pohlavní styk nepůsobí ve výkladu a transparentnosti trestního zákoníku potíže, ale část odborné právnické veřejnosti vyslovila a formulovala jisté nedostatky, se kterými se ztotožňují. Konkrétně mám na mysli názory Hrušky a Volveckého:

- ne všechna jednání pachatele mají takovou intenzitu, aby bylo nutno je posuzovat jako znásilnění (ohmatávání na prsou či osahávání genitálií muže či ženy, i když je to jistě nepříjemné). Oba autoři inklinují k předchozí právní úpravě, resp. posuzovat toto jednání jako trestný čin vydírání.
- dovolím si citovat⁵⁶: *„Podle našeho názoru představuje §185 odst. 1 trestního zákoníku jakési zbytkové ustanovení, dopadající na všechny „pohlavní styky“ vykonané za použití násilí či pohrůžky násilí, které nespočívají v souloži, orálním ani análním styku, ni ve vkládání předmětů do ženského pohlavního ústrojí...“*.

S uvedeným názorem se ztotožňuje i Jelínek. Břemeno exaktnějšího výkladu pojmu „pohlavní styk“ a „pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží“ opět na svých bedrech ponese soudy, transparentnost trestního zákoníku mohla být v tomto případě jistě na vyšší úrovni.

Výkladu pojmů „soulož“ a „pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží“ se podrobněji věnuji v kapitole 3.6.

Pokud pachatel svým jednáním naplní znaky základní skutkové podstaty znásilnění, hrozí mu trest odnětí svobody ve výši šesti měsíců až 5 let.

⁵⁴ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1651.

⁵⁵ Srovnej JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 551.

⁵⁶ HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 6.

3.4 Pachatel trestného činu znásilnění

Obecně je dle §22 odst. 1 trestního zákoníku pachatelem⁵⁷ trestného činu ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Jelínek ve své učebnici zmíněné ustanovení trestního zákona transformuje do definice: „*Pachatelem trestného činu je trestně odpovědná fyzická osoba, která bezprostředně spáchala trestný čin*“⁵⁸. Tato modifikace ustanovení §22 odst. 1 trestního zákoníku je zcela jistě na místě, protože samotná definice pachatele v tomto ustanovení je, dovoluji si tvrdit, nekomplexní. Pachatelem totiž logicky rovněž musí být osoba, jež naplnila obecné znaky trestného činu a ne pouze znaky skutkové podstaty, jak tvrdí zákon. Navíc znaky skutkové podstaty trestného činu naplňuje i spolupachatel. Abych mohl obecně shrnout, kdo je a může být pachatelem trestného činu, ztotožním se s výčtem znaků pachatele podle Jelínka.⁵⁹ Pachatelem může být pouze fyzická osoba, která je v době činu příčetná, dovršila patnáctý rok věku, je rozumově a mravně vyspělá, jde-li o mladistvého pachatele provinění, podle okolností jde o osobu charakterizovanou zvláštními znaky⁶⁰. Po stručném vymezení pachatele trestného činu se v následujících řádcích budu věnovat pachatelství sexuálně motivované trestné činnosti, resp. znásilnění.

Pachatel trestného činu znásilnění je v ustanovení §185 odst. 1 trestního zákoníku vymezen pojem „kdo“, tedy pachatelem je každá osoba., která svým jednáním naplní skutkovou podstatu trestného činu znásilnění. Ačkoliv se to na první pohled může jevit jako absurdní názor, znásilnění klade na pachatele poměrně zvláštní nároky, ať už na povahové rysy nebo vyspělost jedince, jež se daného činu dopouští. Mezi tyto nároky bych osobně zařadil:

- určitý stupeň sexuální vyspělosti a inteligence (úzce souvisí s příčetností a rozumovou a mravní vyspělostí pachatele) – odvozují z toho faktu, že pachatel znásilnění se většinou snaží stimulovat nastalou sexuální potřebu

⁵⁷ §22 odst. 2 trestního zákoníku dále stanovuje, kdo je tzv. „nepřímý pachatel“: Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.

⁵⁸ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 181.

⁵⁹ Tamtéž, s. 182.

⁶⁰ Tamtéž, s. 182.

či choutku. Znásilnění nebo jiných sexuálních útoků se však rovněž velice často dopouštějí i pachatelé sexuálně nezkušení, u nichž je potřeba sexuálně se stimulovat vedena prvotním sexuálním pudem, který je bezpochyby od přírody zakořeněn v každém jedinci. Neboť i člověk je podvědomě naprogramován k rozmnožování.

- fyzická vyspělost pachatele - pakliže pachatel splňuje všechny shora uvedené znaky, především dovršil patnáctý rok věku, dá se usuzovat na to, že již je dostatečně fyzicky vyspělý na to, aby byl schopen provozovat některou z forem pohlavního styku. Tento z nároků na pachatele je možno přiřadit pouze pachateli, jenž se dopouští znásilnění souloží nebo pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží.
- odvaha - je jistě vlastností, jež by měla jedince spíše zušlechťovat, nicméně v souvislosti se znásilněním beru odvahu pachatele jako odvahu, kterou v sobě musí nalézt, aby takový čin vůbec spáchal. Odvahu přemoci morální čest a zábranu uvnitř každého z nás. Usuzuji tak z té skutečnosti, že určité procento pachatelů znásilnění si své činy předem promýšlí. Toto mé tvrzení se jistě nevztahuje na pachatele deviantní, u nichž je snížena schopnost sebeovládání.

Z medicínského hlediska zpravidla dělíme pachatele do dvou skupin.⁶¹ Jsou to pachatelé deviantní a pachatelé nedevariantní. Pro nedevariantní pachatele jsou typické především problémy v oblasti osobnostních rysů a vývojových faktorů podmiňujících jejich celkovou sociální maladaptaci⁶². Pachatele nedevariantní můžeme z hlediska medicínského dělit do několika skupin:⁶³

- sociosexuálně a psychosexuálně nezralí muži
- jedinci s poruchou osobnosti
- pachatel, u něhož je sexuální delikt podmíněn situačně
- hypersexuální jedinec, jenž má sníženou ovládací složku chování
- mentálně retardovaní jedinci

⁶¹ KOVÁŘ: *Sexuální agrese – znásilnění...*, s. 88.

⁶² Tamtéž, s. 89.

⁶³ Tamtéž, s. 89.

Nejčastější diagnózou při procesu posuzování nedevidantního pachatele bývá psychosexuální infantilismus.⁶⁴ Totiž každý jedinec v průběhu svého života prochází fází, kdy tzv. sexuálně dospívá. Konečná fáze sexuálního dospívání fyzického zpravidla probíhá v pubertě nebo v období před pubertou, avšak sexuální dospívání psychické u většiny populace probíhá až postpubertálně. Lze tedy odvodit, že v období puberty je jedinec nejvíce ohrožen vlivy, jež mohou ve svém konečném důsledku vyvolat u jedince buď budoucí deviace, nebo právě zmiňovaný stav sexuální infantilie, již tolikrát diagnostikovaný u nedevidantního pachatele trestného činu znásilnění. Ještě dodávám, že pachatelé nedevidantní se často dopouštějí, krom znásilnění, jednání pedofilního, popř. exhibicionistického.

Pachatele deviantní lze dělit do tří skupin a jsou to:

- patologičtí sexuální agresori – u patologické sexuální agresivity je vzrušení a uspokojení pachatele dosahováno překonáním odporu, příznačné je pro pachatele také tzv. „predátorské“ chování, kdy svoji oběť sleduje delší dobu a poté, jakoby znenadání zaútočí⁶⁵. V anglosaském pojetí se pak deviantní pachatel rozlišuje pojmem „sadist“ (více než samotný pohlavní styk ho vzrušuje a stimuluje nadvláda nad obětí a její utrpení) a „rapid“ (zaměřen vyloženě na různé formy pohlavního styku, provázené násilím na oběti)
- agresivní sadisté – agresivní sadista se zpravidla projevuje tím, že znehybňuje oběť a naprosto tím vylučuje její jakoukoliv erotickou součinnost.⁶⁶ Opět zde spatřuji spojitost s „predátorským“ chováním pachatele. Nutno podotknout, že agresivní sadisté bývají často i pachateli sexuálních vražd. Netík zkoumal šedesát pachatelů sexuálně motivovaných vražd a dospěl k celkem jednoznačnému názoru, že většina těchto pachatelů disponovala nižším IQ (zpravidla kolem 75)⁶⁷, což je jistě faktor, jenž do značné míry ovlivňuje schopnost pachatele chovat se ve společnosti tak, jak je standardem vyžadováno.

⁶⁴ Nevyzrállost. Jedinec není psychicky schopen sexuálně fungovat jako ostatní běžný jedinec. KOVÁŘ: *Sexuální agrese - znásilnění...*, s. 89.

⁶⁵ Tamtéž, s. 90.

⁶⁶ Tamtéž, s. 93.

⁶⁷ Tamtéž, s. 95.

- sadisté – „pouze“ sadistický pachatel se od předchozích jmenovaných typových skupin pachatelů odlišuje tím, že je příznačná menší míra agrese, dominance a způsobené bolesti, jež musí oběť vytrpět. Sadismus je totiž velice často propojen se sadomasochismem, tedy praktiku, která je rozšířená mezi partnery⁶⁸ po celém světě a spočívá ve znehybňování nebo předstírání dominance. Ovšem právě nekontrolovaná záliba v sadomasochismu může být iniciátorem sadismu, popřípadě až i agresivního sadismu, a může nastat potřeba stimulace násilnějším způsobem.

Spolupachatelství. Spolupachatelem⁶⁹ znásilnění, resp. pokusu znásilnění je každý, kdo použil násilí nebo pohrůžku násilí či jiné těžké újmy, i když se nepodílel na dalším jednání, jež spočívá v pohlavním styku⁷⁰. Tato zásada platí i opačně, tedy spolupachatelem je rovněž, kdo vykoná na oběti pohlavní styk, zatímco někdo jiný užil násilí nebo jím hrozil. Aby jednání osoby mohlo být považováno jako plnohodnotné pachatelství, vyžaduje zákon, aby osoba jednala alespoň jedním způsobem výše uvedeným. Pokud by se například tři osoby domluvily, že znásilní osobu čtvrtou, přičemž jedna z osob si prvotní záměr rozmyslela a znásilnění se neúčastnila, popř. pouze přihlížela, její jednání by se dle mého názoru posoudilo jako nepřekážení trestného činu (§367).

3.5 Subjektivní stránka trestného činu znásilnění

Abych byl schopen dostatečně vysvětlit látku této kapitoly, je nejdříve třeba stručně vymežit subjektivní stránku trestného činu v obecné rovině⁷¹. Obecně subjektivní stránka trestného činu představuje určitý soubor znaků, jež charakterizují psychické rozpoložení pachatele ve vztahu k trestnému činu. Znaky dělíme na fakultativní a obligatorní. Mezi fakultativní řadíme např. pohnutku a cíl⁷² a jediným obligatorním znakem je zavinění.⁷³ Zavinění je vnitřní (psychický) vztah člověka k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin, ať již vytvořeným pachatelem nebo

⁶⁸ Tzv. partnerský sadomasochismus – bondage, fisting, flagelace, atd.

⁶⁹ K pojmu spolupachatel srov. §23 trestního zákoníku.

⁷⁰ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 552.

⁷¹ Pro širší náhled na danou problematiku odkazují na následující zdroje: JELÍNEK, J a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*, 2. Vydání, Praha: Leges, 2010; ŠÁMAL, P., Král, V., Půry, F.: *Trestní zákoník, II. díl, Komentář*, 1. Vydání, C. H. Beck, Praha 2010

⁷² Pohnutka představuje motiv, pro který pachatel spáchal daný trestný čin. Cíl představuje záměr, jehož se pachatel páčáním trestného činu snaží dosáhnout.

⁷³ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 207.

objektivně existujícím bez přičinění již v době činu⁷⁴. Pojem zavinění je v trestním zákoníku vymezen ustanovením §15 – 19. Dle mého názoru nicméně postačí, pokud si zavinění vymežíme dle jeho možných forem. Dle Jelínka⁷⁵ existují dvě, a jsou to:

- úmysl (přímý a nepřímý) – úmysl obsahuje složku vědění a složku volní
- nedbalost (vědomá a nevědomá) – nedbalost obsahuje pouze složku vědění.

Při spáchání trestného činu nemusí být naplněny obě formy nedbalosti kumulativně, postačí, je-li dána jedna z nich.

Znásilnění je trestným činem úmyslným. Tedy úmysl pachatele v sobě nese pohnutku i cíl, pachatel si byl tudíž vědom, že svým jednáním poruší právem chráněný zájem (v případě znásilnění je to právo svobodně rozhodovat o pohlavním životě) a dopustí se tak protiprávního jednání. V souvislosti se zaviněním připomínám výklad skutkového omylu negativního, jež vylučuje odpovědnost za úmyslný trestný čin (srov. kapitola 3.3; č. 63/1978 Sb. rozh. tr.).

3.6 Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu znásilnění

Nejprve považuji za vhodné stručně uvést do problematiky kvalifikované skutkové podstaty. Kvalifikované skutkové podstaty jsou tvořeny znaky základní skutkové podstaty a nějakým dalším znakem, který typizuje vyšší stupeň závažnosti (škodlivosti) činů jím charakterizovaných pro společnost⁷⁶. Tento další znak může být projevem například v závažnějším ohrožení objektu trestného činu, nebo tím, že trestný čin je spáchán se zbraní (tedy způsobem spáchání trestného činu). Základní skutková podstata je vždy součástí kvalifikované skutkové podstaty. Na doplnění dodávám, že kvalifikovaná skutková podstata je k základní skutkové podstatě v poměru speciality. Kvalifikované skutkové podstaty jsou v jednotlivých ustanoveních trestního zákoníku zpravidla uvedeny v druhých a následujících odstavcích, a jestliže pachatel svým jednáním naplní vedle znaků základní skutkové podstaty i znaky kvalifikované skutkové podstaty, zpravidla to znamená naplnění předpokladů pro použití vyšší trestní sazby.

⁷⁴ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 208.

⁷⁵ Tamtéž, s. 210.

⁷⁶ Tamtéž, s. 147.

U trestného činu znásilnění jsou kvalifikované skutkové podstaty zakotveny v ustanovení §185 odst. 2; odst. 3 a odst. 4. Tak jako v předchozích kapitolách, budu se jednotlivě zabývat znaky každé ze zmíněných skutkových podstat. První kvalifikovaná skutková podstata postihuje jednání, kdy se pachatel dopustí znásilnění:

- souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,
- na dítěti nebo
- se zbraní.

Za **soulož** (§185 odst. 2 písm. a) neboli coitus se považuje spojení pohlavních orgánů muže a ženy, tedy laicky řečeno, k vniknutí penisu do vaginy. Přičemž postačí, došlo-li i jen k částečnému zasunutí penisu do vaginy (srov. 7 Tz 231/2000⁷⁷). Jakmile dojde ke spojení pohlavních orgánů, je znásilnění dokonáno, aniž byl pachatel pohlavně uspokojen. Soulož je trestním zákoníkem postihována jako nejzávažnější forma pohlavního styku a je zcela namístě, že se posuzuje jako zvlášť přitěžující okolnost⁷⁸. U znásilnění, jež je provedeno formou soulože, je totiž nadmíru jasné, že pachatel buď použil lsti, donucení nebo násilím, popř. pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy překonával obranný mechanismus oběti. Na rozdíl od tr. zák. 1961 je nově spáchání znásilnění souloží podmínkou pro použití vyšší trestní sazby, tato se rovněž změnila, resp. zvýšila z dvou až osmi let na současnou sazbu odnětí svobody dvě léta až deset let.

Druhým možným znakem kvalifikované skutkové podstaty spáchání znásilnění **jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží**. Zákonodárce tak nahradil poněkud neurčitý pojem „obdobný pohlavní styk“, který byl v zákoně č. 140/1961 Sb. užíván. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku uvádí, že užití nového pojmu pro jednání navozující pohlavní styk, by mělo mít především zpřesňující význam, aby byly odstraněny výkladové nejasnosti. Bohužel

⁷⁷ Za soulož (ve smyslu § 241 tr.zák.) je třeba pokládat spojení pohlavních orgánů muže a ženy, přičemž postačí, že došlo i jen k částečnému zasunutí pohlavního údu muže do pochvy ženy. Pohlavním stykem (ve smyslu ust. § 246 tr. zák.) je pak jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, přičemž nemusí jít o soulož. Z výše uvedeného je patrné, že pojem pohlavního styku je širším pojmem než soulož.

⁷⁸ Srov. ustanovení §17 a §42 trestního zákoníku

však i samotný pojem „pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží“ má svá výkladová úskalí.

Především je třeba jasně stanovit, která jednání jsou svojí povahou srovnatelná se souloží. Šámal uvádí, že to musí být pohlavní styk srovnatelný se situací, při níž dochází ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy.⁷⁹ Stručně řečeno, je to jednání, které simuluje soulož. Za takové jednání mohu jednoznačně označit orální pohlavní styk a anální pohlavní styk, ale i situace, kdy dojde ke styku (nikoliv spojení) pohlavních orgánů, např. pokud by se orgány třely o sebe.⁸⁰ Pro lepší orientaci v možných způsobech pohlavního styku srovnatelného se souloží je vhodné porovnat tato jednání z hlediska oběti i pachatele zvlášť:

- z hlediska oběti – protože soulož spočívá v propojení pohlavních orgánů, bude se jednat o situace, kdy pachatel buď využije jiný tělesný otvor oběti k tomu, aby navodil situaci srovnatelnou se souloží (anální nebo orální pohlavní styk), nebo určitým způsobem manipuluje s pohlavním orgánem oběti (digitální penetrace⁸¹, zasouvání různých předmětů do vaginy, ruční manipulace penisem, vzájemné tření pohlavních orgánů)
- z hlediska pachatele – v případě, že pachatelovo jednání nesměřuje k souloží, zpravidla se snaží určitým způsobem toto jednání nahradit, a to různými praktikami. Buď se přikloní k praktice nejvíce podobné souloží – análnímu nebo orálnímu styku, nebo směřuje svoje jednání tak, aby oběť snášela pachatelovo jednání jako soulož. V takové situaci tedy pachatel provádí digitální penetraci, zasouvá různé předměty do pochvy, atd. Dle mého názoru pachatele v daném případě stimuluje vědomí, že určitým způsobem manipuluje pohlavním orgánem oběti, a že oběť má zpravidla stejné pocity jako při souloží (v mnoha případech žena nedokázala rozlišit, čím do ní pachatel vnikal, neboť vagina nemá takové rozlišovací schopnosti).⁸²

⁷⁹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1655.

⁸⁰ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku – sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právníké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Praha: Leges, 2009. s. 89.

⁸¹ Zasouvání jednoho či více prstů do vaginy.

⁸² ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1656.

Gřivna ve svém příspěvku vyslovuje názor, že digitální penetrace nebo zasouvání penisu mezi prsa ženy se nepovažuje za pohlavní styk srovnatelný se souloží.⁸³ V případě digitální penetrace s vysloveným názorem nemohu souhlasit, protože je tímto jednáním manipulováno s pohlavním orgánem oběti, a to navíc způsobem, který oběť může vnímat podobně jako soulož. Absolutně pak souhlasím s názorem, že zasouvání penisu mezi prsa ženy se nepovažuje za jednání srovnatelné souloží. Dovolím si výčet takových jednání rozšířit i o zasouvání penisu mezi hýždě (pouze v případě, kdy nedojde k análnímu styku), či jakékoliv tření pohlavního orgánu o část těla oběti, pokud těmito částmi nejsou pohlavní orgány oběti, anální otvor či ústa.

Výše uvedená jednání, která svojí povahou nejsou srovnatelná se souloží, se tak teoreticky jako jediná dají posuzovat dle základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění. V tomto ohledu spatřuji nedostatek zákonné formulace, protože:

- percentuelně vzato existuje tak minimum jednání pachatele, která se dají posuzovat podle základní skutkové podstaty, což samo o sobě není v pořádku, protože právě základní skutková podstata má obsahovat základní znaky daného trestného činu. A jak uvádím v kap. 3.3, základní skutková podstata znásilnění je tak de facto zbytkovým ustanovením
- pakliže konečně s určitostí existuje skupina jednání, která lze posoudit podle základní skutkové podstaty, z výkladu výše plyne, že tato jednání už ale nemají takovou intenzitu a nebezpečnost, aby byla srovnatelná se znásilněním, a zároveň je lze obtížně hodnotit jako pohlavní styk. Jediným srovnatelným prvkem je situace, kdy pachatel užije proti oběti násilí. Ale i to je nedostatečné, a proto se domnívám, že tato skupina jednání by se měla posuzovat nikoliv jako trestný čin znásilnění, nýbrž jako trestný čin sexuálního nátlaku (§186). Tato jednání jsou si totiž velice podobná a navíc tak existuje situace, kdy se téměř shodná jednání vyskytují upravená ve skutkových podstatách dvou trestných činů, což jistě nepřidává trestnímu zákoníku na transparentnosti.

⁸³ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku – sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Praha: Leges, 2009. s. 89.

Osobně bych zákonodárci doporučil pojmy „soulož“ a „jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží“ zakomponovat do základní skutkové podstaty, jak tomu bylo v zákoně č. 140/1961 Sb., a ostatní jednání posuzovat dle trestného činu sexuálního nátlaku.

Spáchání činu na **dítěti** (§185 odst. 2 písm. b). Zvlášť přitěžující okolnost. § 126 obecné části trestního zákoníku vymezuje pojem dítě jako „*osobu mladší osmnácti let, pokud trestní zákoník nestanoví jinak*“⁸⁴. Dodávám, že dítětem je osoba jen do dne předcházejícího jejím osmnáctým narozeninám, neboť logicky na své narozeniny již nesplňuje podmínku, aby byla mladší osmnácti let⁸⁵. Z hlediska spáchání trestného činu se jedná o tzv. „jinou skutečnost“ (srov. ustanovení §17 písm. b). Není třeba, aby pachatel znal věk oběti, postačí však, aby se zřetelem na okolnosti a svoje osobní poměry o uvedené skutečnosti vědět měl a mohl (půjde o nevědomou nedbalost, §16 a §17). Tato přitěžující okolnost je nově zakotvena, resp. jedná se o modifikaci předešlého znění, kde byla předmětem ochrany „osoba mladší osmnácti let“. Odvozuji tudíž, že pod pojmem „dítě“ v rámci ustanovení §185 odst. 2 písm. b), si lze představit jakoukoliv osobu, jejíž stáří je mezi 15 – 18 roky.

Spáchání činu se **zbraní** (§185 odst. 2 písm. c). Zbraní je jakýkoliv prostředek či nástroj, jež zhmotňuje sílu útoku pachatele a slouží tak k účinnějšímu omezení nebo úplnému vyloučení účinné obrany oběti. Zbraň tedy pachatel zřejmě užije v případech, kdy nestačí násilí, pohrůžka násilím či jiné těžké újmy. Je zcela namístě, že se zákonodárce uchýlil k většímu postihu znásilnění spáchaných se zbraní. Naplní-li pachatel svým jednáním některou z uvedených kvalifikovaných skutkových podstat §185 odst. 2, hrozí mu trest odnětí svobody na dvě léta až deset let.

Ustanovení §185 odst. 3 písm. a-c) obsahuje další znaky kvalifikované skutkové podstaty. Jsou to:

- spáchání činu na dítěti mladším patnácti let,
- spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní

⁸⁴Podle Úmluvy z roku 1989 se za dítě považuje každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, který se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve (např. §8 odst. 2 občanského zákoníku).

⁸⁵ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1656.

výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

- způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

Spáchání znásilnění **na dítěti mladším patnácti let** je skutečností jinou ve smyslu ustanovení §17 písm. b), takže odkazují na výklad k ustanovení §185 odst. 2 písm. b), (srov. č. 57/1980 Sb. rozh. tr.).

Dopustí-li se někdo znásilnění na jedinci, který se pohybuje a je vázán prostorem, kde je **omezována osobní svoboda**, rovněž naplní znaky kvalifikované skutkové podstaty. Oběť je v tomto případě na svých právech omezena již před znásilněním⁸⁶ a z tohoto důvodu je jí poskytována zvýšená ochrana před podobnými útoky. Zákonodárce zavedením této skutkové podstaty jistě reagoval na fakt, že sexuální útoky např. ve věznicích a jiných podobných zařízeních jsou poměrně četné (srov. 6 Tdo 1153/2005).

Způsobení těžké újmy na zdraví. Trestní zákoník definuje **těžkou újmu na zdraví** v ustanovení §122 odst. 2 jako „vážnou poruchu zdraví“ nebo „jiné vážné onemocnění“. V odst. 3 téhož paragrafu pak nalezneme výčet jednotlivých forem této újmy. Protože po znásilnění si oběť většinou prožívá větší strasti psychické nežli fyzické, je adekvátní, že za těžkou újmu na zdraví je považováno i značné a déletrvajícím zhoršením psychického stavu oběti (viz. „rape trauma“). U znásilnění může být těžká újma na zdraví způsobena jak úmyslně, tak i nedbalostně. Naplní-li pachatel svým jednáním některou z uvedených kvalifikovaných skutkových podstat §185 odst. 2, hrozí mu trest odnětí svobody na pět roků až dvanáct let.

Pakliže pachatel svým jednáním oběti způsobí navíc i **smrt**, bude se jeho jednání posuzovat dle ustanovení §185 odst. 4 trestního zákoníku. Upozorňuji však na to, že aby se mohlo skutečně postupovat podle zmíněného ustanovení, lze tak pouze za podmínky, že pachatel smrt oběti způsobí nedbalostně. Pokud by pachatel oběť usmrtil úmyslně před, po nebo v průběhu znásilnění, šlo by o souběh trestných činů znásilnění a vraždy (§140 trestního zákoníku). Pachateli hrozí trest odnětí svobody na deset až osmnáct let.

⁸⁶ „Již tento samotný fakt často ovlivňuje negativně jejich duševní stav, protože se nedobrovolně musejí podrobovat podmínkám, které si samy nevolily, a potýkají se tak s řadou situací, které na jejich psychiku nepříznivě působí.“, ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1657.

3.7 Příprava a pokus trestného činu znásilnění

Příprava je trestná u zvláště závažného zločinu (§14 odst. 3 trestního zákoníku), mezi které řadíme i znásilnění⁸⁷. Jednání pachatele můžeme dle ustanovení §20 trestního zákoníku označit za přípravu tehdy, pokud pachatel vědomě vytváří podmínky pro spáchání trestného činu, opatřuje si potřebné nástroje, organizuje páčání, spolčuje se nebo srocuje, popř. někoho navádí⁸⁸. Já osobně za přípravu, resp. jisté její stádium, považuji i mentální přípravu pachatele na spáchání daného trestného činu. Avšak toto stádium přípravy se jistě trestně postihovat nedá, protože jednak není možné kontrolovat mysl lidí, a tím odhalovat potencionální pachatele trestné činnosti, a především to, že někdo uvažuje nad spácháním trestného činu a nenaplnuje přitom znaky příprav uvedené v §20, ještě neznámá, že se trestného činu skutečně dopustí. Příprava je trestná podle trestní sazby stanovené na zvláště závažný zločin, k němuž směřovala, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného (srov. §20 odst. 2 trestního zákoníku). Poznávám, že příprava znásilnění není dle mého názoru možná v intencích odst. 4, protože by se jednalo o přípravu úmyslného usmrcení osoby, což je naprosto nezbytně třeba posuzovat jako přípravu trestného činu vraždy dle ustanovení §140 odst. 2, odst. 3 písm. j).

K pokusu trestného činu znásilnění. Trestní zákoník hodnotí jako pokus trestného činu takové jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je pokusem trestného činu, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo (srov. §21 odst. 1). Pokud toto zákonné vymezení aplikuji na problematiku znásilnění, pokusem by byl případ, kdy je pachatel ze svého jednání vyrušen ještě před tím, než na oběti vykoná pohlavní styk (ale již na oběť působil např. násilím, donucením, atd.). Pokus trestného činu se trestá stejnou sazbou jako dokonáný trestný čin, k němuž pokus směřoval (srov. §21 odst. 2). V případě, kdy pachatel dobrovolně ustoupí od dokonání trestného činu, nezaniká jeho trestnost, použil-li již násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí, protože svým jednáním již naplnil znaky jiného trestného činu⁸⁹, v daném případě vydírání a

⁸⁷ Znásilnění je posuzováno jako zvláště závažný zločin až v případě, kdy pachatel svým jednáním naplní znaky kvalifikované skutkové podstaty §185 odst. 2,3,4. Srov. ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1658.

⁸⁸ Srov. ustanovení §20 odst. 1 trestního zákoníku

⁸⁹ Tzv. kvalifikovaný pokus. Pachatel dobrovolně upustí od dokonání původně zamýšleného trestného činu, ale svým předchozím jednáním již naplnil znaky skutkové podstaty jiného trestného činu, resp. tento čin dokoná (srov. JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 279).

omezování osobní svobody⁹⁰. V případě kdy pachatel od dokonání trestného činu neustoupí dobrovolně, ale kvůli tomu, že ho například někdo vyrušil nebo se oběť ubránila, bude se jeho jednání posuzovat jako pokus daného trestného činu, protože již svým jednáním začal naplňovat objektivní stránku trestného činu.⁹¹

3.8 Shrnutí

Sexuálně motivované trestné činy patří mezi oblasti kriminality, kterých se rekodifikace trestního zákoníku dotýká nejvíce. Jak uvádím v kap. 2, rekodifikace zejména trestných činů této oblasti byla nadměru očekávaná.

Znásilnění je stěžejním trestným činem hlavy 3. zvláštní části trestního zákoníku a jeho celková právní úprava prošla mnoha významnými změnami, jež jsem se pokusil vymezip v předcházejícím výkladu. Je obecným požadavkem, aby jakýkoliv nový právní předpis vstoupil v platnost v perfektní formě, tzn., aby byly odstraněny veškeré nedostatky a vady, které činí daný právní předpis netransparentním. Tak i nový trestní zákoník se nevyhnul jistým potížím a výkladovým rozporům, ačkoliv se jistě jedná o právní text zdařilý a moderní. Postupně teď shrnu veškeré klady a zápory, o nichž se domnívám, že je třeba uvést.

Nejprve budu hodnotit klady úpravy trestného činu znásilnění.

- zakotvení trestného činu znásilnění jako stěžejního (nejvíce společensky nebezpečného) sexuálního trestného činu – co se týká společenské škodlivosti a především následků pro oběť, je znásilnění skutečně velice nežádoucí formou trestné činnosti
- zahrnutí jednání odpovídajícímu formě sexuálního vydírání do základní skutkové podstaty – velice racionální krok. Jednání, které bylo možno dle zákona č. 140/1961 Sb. posuzovat pouze jako vydírání, lze nově posuzovat a postihovat jako znásilnění (ačkoliv tento krok zákonodárce chválím, vyvstávají v souvislosti s touto úpravou i určité potíže, viz zápory)
- zakotvení postihu různých forem pohlavního styku – zcela jistě chvályhodný postup. Fakticky se tak rozšířil okruh nežádoucích sexuálních jednání, která je možno nově posuzovat jako trestný čin. Byla tedy

⁹⁰ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 551.

⁹¹ Tamtéž, s. 274.

zvýšena oblast působnosti právní ochrany poskytované trestním zákoníkem (i zde se však zákonodárce nevyhnul vzniku výkladových potíží, viz záporny).

- Zakotvení ustanovení §185 odst. 3 písm. b) – rozšíření okruhu chráněných osob na osoby, které se nacházejí v prostorách, kde již svoboda omezována je. Velice správný krok zákonodárce, soudě i z toho hlediska, že pokud by tyto osoby dostatečně chráněny nebyly a staly by se obětí znásilnění, mohlo by u nich dojít k zakořenění výrazné nenávisti vůči společnosti jako celku, což by mohlo být motivací pro páchaní trestné činnosti.

Záporny. Záporny, které zmíním v souvislosti s úpravou trestného činu znásilnění, jistě nečiní z trestního zákoníku nekvalitní právní předpis. Domnívám se ale, že do budoucna by mohly činit jisté výkladové potíže. Jsou to:

- V podstatě nadbytečná existence základní skutkové podstaty – zákonodárce se správně pokouší rozšířit postih i na jiné různé formy sexuálně nežádoucího chování, které by se teoreticky mohlo posuzovat jako znásilnění, musím ale konstatovat, že poněkud nešťastně. Ustanovení §185 odst. 2 písm. a) ve svém současném znění téměř eliminuje jednání, která je možno posuzovat podle základní skutkové podstaty §185 odst. 1, protože lze jen stěží a se značnými obtížemi nalézt a definovat jednání pachatele, které není jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží a zároveň se dá hodnotit jako znásilnění, nebo se mu alespoň blíží. V tomto ohledu bych zákonodárci doporučil zvážit přesun znění §185 odst. 2 písm. a), včetně trestní sazby do základní skutkové podstaty. Tím by se výrazně zvýšila transparentnost trestního zákoníku a rovněž se domnívám, že vyšší trestní sazba již v základní skutkové podstatě by měla větší preventivní účinek. Všechna ostatní „zbytková“ jednání, která v současné podobě úpravy trestného činu znásilnění řadíme pod základní skutkovou podstatu, bych nenazýval pohlavním stykem a nově posuzoval jako jednání naplňující znaky trestného činu sexuálního nátlaku. Ostatně jak uvádím v kap. 3.6, tato jednání ve své podstatě ani neodpovídají významu slova znásilnění. Jistě by někdo mohl namítat, že u trestného činu sexuálního nátlaku

zpravidla nedochází k fyzickému kontaktu oběti s pachatelem. V takovém případě bych oponoval odkazem na ustanovení §186 odst. 2, kde je jako jeden ze způsobů spáchání tohoto trestného činu uveden i pohlavní styk. Další variantou by mohlo být zakotvení nového trestného činu do současné právní úpravy (např. Trestný čin sexuální dehonestace⁹²), jenž by do sebe soustředil všechny tyto méně intenzivní sexuální útoky pachatelů. Lepší perspektivu ale spatřuji v modifikaci současné právní úpravy, resp. trestného činu sexuálního nátlaku.

- Pohrůžka násilí nebo jiné těžké újmy směřující do budoucna – tento institut souvisí se zahrnutím jednání dříve posuzovaného jako vydírání do základní skutkové podstaty. Obecně vzato je tento krok zákonodárce velice správný, nicméně zároveň s sebou nese i jisté potíže. Především fakt, že pohrůžka násilí může směřovat i do budoucna, je dle mého názoru sporný. Opět musím argumentovat faktem, že u znásilnění, ostatně i tak to z daného výrazu vyznívá, by hrozba násilí měla být bezprostřední. Tedy absenci časové hranice, kterou by bylo možno vymezit pohrůžku násilí nebo jiné těžké újmy pro potřeby posuzování znásilnění, shledávám jako zásadní problém. Situaci kdy oběť podlehne pachateli jen proto, že jí pohrozí např. fyzickým napadením, ale až za rok, nelze tak úplně považovat za znásilnění. V daném ohledu se tak vyskytují dvě možné situace, oběť pachateli podlehne nebo nikoliv. Navrhuji případy, kdy oběť skutečně podlehne, posuzovat jako znásilnění. Přeci jenom tento institut zvyšuje ochranu poskytovanou trestním zákoníkem. A situaci, kdy oběť nepodlehne pachateli a ten zároveň nepřikročí k požití bezprostředního násilí, posuzovat jako trestný čin sexuálního nátlaku (po modifikaci tohoto ustanovení). Jsem si vědom, že tato myšlenka působí neuceleně, nicméně je možné jednání pachatele, kterým někomu vyhrožuje, že pokud se mu nepodvolí, uchýlí se pachatel k násilí nebo jiné těžké újmě třeba až za půl roku, jako pokus trestného činu znásilnění? Domnívám se, že nikoliv. I proto odkazuji na sexuální nátlak, protože takové jednání tomu více odpovídá.

⁹² Sexuálně dehonestující jsou sice všechny trestné činy v hlavě 3., ale uvedený název jsem zvolil z důvodu potřeby subsumování sexuálních útoků, které působí více na psychiku oběti a nelze je spolehlivě podřadit pod žádný již trestný čin hlavy 3 zvláštní části.

Celkově vzato hodnotím současnou podobu právní úpravy trestného činu znásilnění jako dostačující. Zákonodárce by však měl zvážit úskalí, jež zmiňuji ve svém pojednání, a na která upozorňuje i odborná veřejnost. V případě, že tyto nedostatky budou ponechány bez povšimnutí, budou to zřejmě opět soudy a jejich rozhodnutí, které poslouží jako vodítko při řešení dané problematiky.

4 Trestný čin sexuálního nátlaku

4.1 Vymezení trestného činu sexuálního nátlaku a četnost jeho výskytu v roce 2010

Jednou z nově upravených skutkových podstat trestného činu je i sexuální nátlak. Na první pohled nelze přehlédnout jistou podobnost této skutkové podstaty se skutkovou podstatou trestného činu znásilnění (oba trestné činy se dotýkají lidské důstojnosti a mravnosti). Důvody potřeby zakotvení trestného činu sexuálního nátlaku v trestním zákoníku spatřuji v několika rovinách. Protože tento trestný čin do sebe zčásti transformoval z předchozí úpravy skutkové podstaty trestných činů vydírání⁹³ a pohlavního zneužívání⁹⁴, sledoval tím zákonodárce nutnost upravit postih za jinou formu společensky sexuálně nepřijatelného chování (sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování), jež se nedala posuzovat dle předchozí právní úpravy. Dále pak sleduji záměr zákonodárce rozšířit ochranu dotčených zájmů, resp. zdokonalit působnost a schopnost trestního práva reagovat na rozličná jednání, a tím i zvýšit právní jistotu. A především mohu konstatovat, že k zakotvení trestného činu sexuálního nátlaku vedla zákonodárce i potřeba reflektovat a „držet krok“ s mezinárodně-právní úpravou dané problematiky. Především mám na mysli rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii⁹⁵ a Úmluvu rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním⁹⁶. Pakliže v kap. 2 diplomové práce odkazují na potřebu trestního práva existovat v souladu s mezinárodními dokumenty a reflektovat na ně, mohu právě skutkovou podstatu trestného činu sexuálního nátlaku označit za projev této potřeby.

Poměr výskytu trestného činu sexuálního nátlaku je v porovnání s celkovým objemem mravnostní trestné činnosti velice malý. Jednání pachatele bylo takto posouzeno v 1,2% (22 ohlášených případů) případů⁹⁷. Takto malé procento výskytu si dovoluji zdůvodnit následující myšlenkou. Protože skutková podstata tohoto trestného činu je nová, a navíc mnohá jednání pachatele nelze vždy se stoprocentní

⁹³ §235 z. č. 140/1961 Sb. V současné právní úpravě je sexuální nátlak považován za jako speciální případ vydírání a je tedy vyloučen jednočinný souběh těchto trestných činů.

⁹⁴ §243 z. č. 140/1961 Sb.

⁹⁵ Především se jedná o ustanovení čl. 2 písm. c), i) a iii)

⁹⁶ PC-ES (2007) 6 E FIN, tato Úmluva je dosud ve stádiu tvorby, nicméně fakt, že české trestní právo na ni již reflektuje, sledávám velice pozitivně.

⁹⁷ Viz příloha č. 3.

jistotou označit za trestný čin sexuálního nátlaku, uchylují se vyšetřující orgány k posuzování jednání pachatele jako vydírání nebo i znásilnění. Druhým vysvětlením je teze, že tato činnost je páchána v mnohem větší míře, avšak oběti takovýto útok na svoji osobu mnohdy nehlásí nebo si ani neuvědomují. Základní skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku je poměrně specifická. Viz kapitola 4.3.

Trestný čin sexuálního nátlaku je upraven ve zvláštní části v hlavě 3. trestního zákoníku, v ustanovení §186.

Z hlediska dělení trestného činu se v případě sexuálního nátlaku bude jednat v odst. 1, 2 a 3 o přečin, v odst. 4 o zločin a v odst. 5, 6 o zvlášť závažný zločin.⁹⁸

4.2 Objekt trestného činu sexuálního nátlaku

Obecně objekt trestného činu vymezují v kap. 3.2. Objektem trestného činu sexuálního nátlaku je podobně jako u znásilnění právo člověka svobodně se rozhodovat o pohlavním životě, jakož i ochrana lidské důstojnosti (před některými formami ponižování)⁹⁹. Jako „jinou formu ponižování“ bych osobně označil ta jednání, která mají sexuální podstatu, pachatel je násilím, pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy vynutí¹⁰⁰ na oběti, a zároveň tato jednání se oběti přičítá a provádí je proti své svobodné a vážné vůli. Zároveň to samozřejmě budou ta jednání, jež svojí povahou nespadají do skutkové podstaty jiného trestného činu v hlavě třetí trestního zákoníku. Tímto nemám na mysli vyloučení souběhu s jiným trestním činem, ale vymezení jednání, která se posuzují vždy jako sexuální nátlak. Trestný čin sexuálního nátlaku postihuje méně závažné formy sexuálně zaměřených útoků, a to pohlavního sebeukájení, obnažování nebo jiného srovnatelného chování, přitom nejde výhradně o donucení k těmto sexuálním aktivitám, ale alternativně též o zneužití bezbrannosti, závislosti nebo postavení.¹⁰¹

Předmětem tohoto trestného činu může být kterýkoliv muž i žena. Trestněprávní ochrana je státem poskytována a garantována bez ohledu na věk oběti. Pokud se pachatel svým jednáním dopustí spáchaní sexuálního nátlaku na

⁹⁸ Srov. §14 trestního zákoníku.

⁹⁹ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 553.

¹⁰⁰ Jednání pachatele může spočívat i v tom, že nutí oběť, aby přihlížela pachatelovu obnažování nebo sebeukájení.

¹⁰¹ CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži – aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha: Linde Praha, 2010. s. 114.

dítěti, naplní tak znaky kvalifikované skutkové podstaty §186 odst. 3 písm. a), což bude posuzováno jako zvlášť přitěžující okolnost s použitím vyšší trestní sazby. K pojmu „dítě“ viz kap. 3.6.

4.3 Objektivní stránka trestného činu sexuálního nátlaku

Abych mohl dostatečně jasně vyložit problematiku objektivní stránky trestného činu sexuálního nátlaku, nemohu nezmínit zvláštnost jeho základní skutkové podstaty. V kap. 4.1 zmiňuji, že skutková podstata tohoto trestného činu je něčím specifická. Tím něčím mám na mysli mnohost. V průběhu mého bádání o trestném činu sexuálního nátlaku jsem narazil na tu skutečnost, že část teoretiků zastává názor, že ustanovení §186 obsahuje v odstavcích 1 a 2 tři samostatné základní skutkové podstaty¹⁰², kdežto někteří autoři uvádí dvě samostatné základní skutkové podstaty.¹⁰³ Rozdílnost výkladů skutkových podstat je dána tím, že autoři, kteří se vyslovují pro dvě základní skutkové podstaty, vychází z §186 odst. 1 alinea 1 i 2 jakožto první základní skutkové podstaty a odst. 2 jako druhé základní skutkové podstaty. Pro přehlednost ve své práci uvádím teorii „tří skutkových podstat“:

- §186 odst. 1 alinea 1 – v tomto ustanovení trestního zákona je poskytována ochrana všem jedincům, kteří jsou násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donuceni k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Výše uvedené způsoby donucení se nijak neliší od způsobů donucení u trestného činu znásilnění §185 odst. 1 alinea 1. Rozdílnost u těchto trestných činů spatřuji v tom, že u sexuálního nátlaku nesměřuje jednání pachatele k pohlavnímu styku (výjimkou je odst. 2, kde je pohlavní styk jako jeden ze způsobů spáchání uveden), ale k jiné sexuální aktivitě, navíc pachatel zde nepřichází do významnějšího fyzického kontaktu s obětí¹⁰⁴.
- §186 odst. 1 alinea 2 – tato skutková podstata trestně postihuje pachatele, který k chování oběti v odst. 1 alinea 1 přiměje jiného zneužitím jeho bezbrannosti. K výkladu pojmu bezbrannosti srov. kap. 3.3. Nicméně v daném případě se nebude jednat o bezbrannost celkovou, jak je

¹⁰² ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1666.; CHROMÝ: *Kriminalita páchaná na mládeži...*, s. 114.

¹⁰³ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 553.; HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 8.

¹⁰⁴ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 553.

vyžadována u trestného činu znásilnění, ale o bezbrannost spočívající v tom, že oběť není zcela v moci a po vůli pachatele, nýbrž si uvědomuje své jednání a rozumí tomu, co se od ní požaduje a je schopna reagovat na požadavky pachatele¹⁰⁵. Tedy pachatel působí více psychickým nátlakem, proto je i ve skutkové podstatě alinei 2 užito pojmu „přiměje“. Alinea 2 byla v trestním zákoníku vytvořena novelou, provedenou zákonem č. 306/2009 Sb. a zcela jistě nelze zákonodárci upírat snahu o co nejširší vymezení poskytované trestněprávní ochrany, nicméně právě zavedení alinei 2 se nesetkalo s příliš velkým ohlasem. Například v případě bezbrannosti oběti způsobené alkoholem, si lze velmi snadno představit situaci, kdy osobě po požití většího množství alkoholu postačí k uskutečnění jednání se sexuálním podtextem i nepatrný iniciační podnět ze strany pachatele¹⁰⁶. V takovém případě se mi zdá trestní postih pachatele za nepřiměřený.

- §186 odst. 2 – třetí základní skutková podstata obsahuje požadavek na osobu pachatele. Aby mohlo být jednání pachatele posuzováno podle daného ustanovení, je třeba specifického postavení pachatele vůči oběti. Zákonodárce jasně stanovil, že pachatelem je pouze ten, kdo přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, a to tak, že zneužije jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplívající důvěryhodnosti nebo vlivu.¹⁰⁷ Okruh možných pachatelů je tak relativně omezený. Se současným zněním této skutkové podstaty se nemohu ztotožnit, domnívám se, že by bylo vhodnější případy, kdy pachatel přiměje oběť k pohlavnímu styku, posuzovat jako trestný čin znásilnění. Ostatní vyčtená pak mohou i nadále zůstat upravena v §185 odst. 2. Více viz kap 4.8.

Celkem tři základní skutkové podstaty vyznačují komplikovanost trestného činu sexuálního nátlaku. Jednání pachatele je vždy třeba pečlivě posoudit, neboť uvedené skutkové podstaty jsou si v něčem podobné, nicméně rovněž i zcela rozdílné. Všechny shodně upravují situace, kdy je oběť nucena k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Avšak v odst. 1 alinea 1 pachatel

¹⁰⁵ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1668.

¹⁰⁶ HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 8.

¹⁰⁷ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 554.

oběť donutí, kdežto v odst. 1 alinea 2, odst. 2 pachatel oběť přiměje. Rozdílnost lze nalézt rovněž v okruhu pachatelů, pachatelem u obou skutkových podstat odst. 1 může být kdokoliv bez ohledu na vztah k oběti.¹⁰⁸ Kdežto třetí skutková podstata již disponuje omezeným okruhem pachatelů, jak uvádím výše. Tak jako u trestného činu znásilnění, i trestný čin sexuálního nátlaku postihuje jednání, která svým způsobem odpovídají sexuálně motivovanému vydírání. Mohu konstatovat, že sexuální nátlak je ve vztahu k vydírání (§175) v poměru speciality, a je tak vyloučen jednočinný souběh těchto trestných činů.

Následující řádky věnuji výkladu pojmů, jež užil zákonodárce pro vymezení základní skutkové podstaty. Podrobnému osvětlení těchto pojmů osobně přikládám značný důraz i proto, že jednání pachatele, které se posuzuje jako znásilnění nebo sexuální nátlak, se často liší minimálním rozdílem a nebývá snadné jej správně posoudit.

Sebeukájení (onanie, masturbace, ipsace). Chování, kdy jedinec cíleně stimuluje vlastní pohlavní orgány za účelem pohlavního sebeuspokojení. Existuje celá škála způsobů stimulace pohlavních orgánů a u každého jedince je možné nalézt určité specifikum ve způsobu provádění sebeukájení. Nemusí to nutně být stimulace pouze orgánů pohlavních, na lidském těle existují i další velice citlivá a vzrušivá místa, jako například prsní bradavky, stehna nebo anální otvor. V dnešní době jsou velice rozšířeny i různé erotické pomůcky jako umělé vaginy, penisy či vibrátory.

Obnažování. Tímto jednáním se rozumí odkrývání určitých partií těla za účelem sexuálního vzrušení pachatele.¹⁰⁹ Logicky předpokládám, že určitými partiemi budou pohlavní orgány, ale i prsa, hýždě, břicho. V základní skutkové podstatě zcela správně není pro naplnění znaků trestného činu vyžadována úplná nahota, postačí obnažení zmiňovaných orgánů či partií těla oběti.

Jiné srovnatelné chování. Všechna ostatní chování, jež nelze podřadit pod sebeukájení nebo obnažování. Dle Jelínka¹¹⁰ to může být chování, které je pro oběť stejně nepříjemné a ponižující jako výše zmíněná jednání. Mluvené sexuálně

¹⁰⁸ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1666.

¹⁰⁹ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 553.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 553.

motivované projevy, vulgarity, erotické pohyby, dle mého názoru i předstírání sebeuspokojování.

Prvá tři zmíněná jednání, která pachatel na oběti vyžaduje, mají jeden společný znak. Nedochozí při nich k fyzickému pohlavnímu kontaktu s pachatelem¹¹¹, ten je vzrušován právě tím, že pozoruje oběť při sexuálním jednání.

K pojmu „**přiměje**“ jiného. Tento pojem se nalézá v odst. 1 alinea 2 a v odst. 2. Dle mého názoru je to rovněž činitel, který způsobuje, že část teorie dělí trestný čin sexuálního nátlaku na dvě resp. tři základní skutkové podstaty. Někteří autoři zkrátka zahrnují do odst. 1 alinea 1i spáchání trestného činu tím, že pachatel oběť přiměje. Obecně tento pojem neobsahuje násilí, tak jak je tomu u donucení. Pachatel zpravidla oběť přesvědčuje nebo působí na její psychiku, rovněž oběť přiměje, zneužije-li její bezbrannosti.¹¹² V odst. 2 pachatel jako prostředek jímž oběť přiměje k požadovanému chování, slouží především vztah mezi obětí a pachatelem. Tento vztah může být založen určitou důvěryhodností, postavením a vlivem pachatele nebo i závislostí oběti na pachateli. Typicky pracovní vztah nadřizený vs. podřízený.

K pojmu „**bezbrannost**“ viz kap. 3.3 a výklad k §186 odst. 1 alinea 2.

Zneužití závislosti. Závislostí je stav, v němž se osoba nemůže svobodně rozhodovat s ohledem na to, že je v určitém směru odkázána na pachatele.¹¹³ Pokud by takový vztah mezi pachatelem a obětí neexistoval, je zřejmé, že by se oběť pachateli nepodrobila. Takovéto vztahy typicky vznikají právě v zaměstnání, školství, výkonu dozoru, opatrovnictví, ale i při výchově osoby mladší osmnácti let (srov. č. 47/1953 Sb. rozh. tr.¹¹⁴). Tedy tento vztah nemusí být založen pouze právním poměrem pachatele a oběti.

K pojmu „**pohlavní styk**“ viz kap. 3.3. Zakotvení jednání odpovídající pohlavnímu styku do základní skutkové podstaty považuji minimálně za nešťastné. Fakticky tak v trestním zákoníku existuje duální úprava tohoto způsobu páchaní trestného činu, což nemohu hodnotit kladně. V případě znásilnění je pohlavní styk

¹¹¹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1667.

¹¹² Srovnej ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1668.

¹¹³ CHROMÝ: *Kriminalita páchaná na mládeži...*, s. 115.

¹¹⁴ Pro skutkový znak "zneužití závislosti" osoby mladší než osmnáct let ve smyslu § 240 tr. zák. není třeba, aby závislost osoby na pachateli spočívala na právním poměru určeném zákonem. Stačí faktický poměr závislosti daný např. tím, že pachatel vykonával úkony spojené s její výchovou.

znakem základní skutkové podstaty, avšak jednání, která pod něj pojmově řadíme, a která ho, dovolím si tvrdit, z 99% tvoří, tedy soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, jsou již znaky kvalifikované skutkové podstaty a podmiňují použití vyšší trestní sazby. V případě sexuálního nátlaku je pohlavní styk znakem základní skutkové podstaty i přesto, že ho mohou tvořit zmíněná jednání, a navíc pachatel v daném případě hrozí i menší trestní postih. Takže jednání, která se posuzují ryze jako trestný čin znásilnění, mohou být za určitých okolností posuzována jako trestný čin sexuálního nátlaku, takže zákonodárce posuzuje stejná jednání podle dvojí společenské nebezpečnosti. Jediným hraničním vodítkem tak je pachatel, protože u sexuálního nátlaku se vyskytuje omezený okruh pachatelů, kteří se mohou pohlavního styku na oběti dopustit. S takovou právní úpravou se nemohu ztotožnit, dle mého názoru by se měl pojem „pohlavní styk“ z §186 zcela vypustit a postihovat pouze v rámci trestného činu znásilnění.

Zneužití důvěryhodnosti a vlivu vyplývajících z postavení. Často bývá komplikované stanovit dostatečně případy, ve kterých pachatel zneužije důvěryhodnost, postavení nebo naopak využije závislosti oběti. Zatímco u závislosti je oběť spjata s pachatelem i z hlediska existenčního nebo i mravnostního, viz výše, u institutu postavení nebo vlivu může být tento poměr mezi pachatelem a obětí definován jako jakékoliv postavení, které u poškozeného vzbuzuje důvěru anebo působí svou autoritou na poškozeného.¹¹⁵ Pro příklad uvádím postavení nebo vliv plynoucí ze zaměstnání (srov. R 47/1955 Sb. rozh. tr.¹¹⁶), společenského postavení nebo z jakékoliv jiné činnosti, ve které je pachatel vnímán jako přirozená vůdčí autorita, a tudíž předpokládá, že se mu oběť nevzepře. Pakliže upozorňuji na zřejmou podobnost skutkových podstat trestného činu znásilnění a sexuálního nátlaku, považuji za vhodné prezentovat názor Jelínka¹¹⁷, se kterým se ztotožňuji: „... může dojít ke kolizi se skutkovou podstatou trestného činu znásilnění, neboť v určitých případech může být sporné, zda pachatel – nadřízený pracovník ve snaze dosáhnout pohlavního styku hrozí svému podřízenému jinou těžkou újmou, např. ztrátou zaměstnání (pak by se jednalo o znásilnění) anebo pouze zneužívá svého

¹¹⁵ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1669.

¹¹⁶ Dělnici podřízenou vedoucímu dílny nelze považovat za osobu svěřenou jeho doзору ve smyslu § 240 tr. zák. Jestliže tedy vedoucí dílny pohlavně zneužije dělnice starší než osmnáct let, aniž se při tom dopustí nějakého donucování, omezování osobní svobody nebo násilí, jedná-li však při tom pohoršlivým způsobem (na př. v přítomnosti dalších dělnic), dopouští se přestupku proti mravnosti podle § 134 tr. zák. spr.

¹¹⁷ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 554.

*postavení, což by se posoudilo jako sexuální nátlak.*¹¹⁸ Toto je další skutečnost, jež jistě nepřispívá k transparentnosti trestního zákoníku, nicméně snahu o co nejlepší a nejdůkladnější zakotvení postihu všech možných jednání jistě zákonodárci nemohu upřít.

4.4 Pachatel trestného činu sexuálního nátlaku

K pojmu pachatel trestného činu viz kapitola 3.4. V základních skutkových podstatách trestného činu sexuálního nátlaku se vyskytují dvě skupiny pachatelů. První skupina (§186 odst. 1 alinea 1, alinea 2) je obecná a je vyznačena pojmem „kdo“, tedy okruh pachatelů je v tomto případě neomezený. Tedy pachatel je každá trestněprávně odpovědná osoba, která svým jednáním naplní znaky skutkové podstaty trestného činu.

Druhá skupina pachatelů (§186 odst. 2) je naopak specifická tím, že mezi obětí a pachatelem existuje určitý vztah (viz kap. 4.3), v daném ustanovení jsou v podstatě na pachatele kladeny podmínky, za kterých je možno jeho jednání podřadit pod základní skutkovou podstatu. Zastávám názor, že je skupina těchto pachatelů jistým způsobem zvýhodněna. Za situace, kdy pachatel přiměje oběť k pohlavnímu styku, je jeho jednání trestáno menší sazbou trestu odnětí svobody, než když spáchá znásilnění. Pro potřebu kvalifikace jednání jako znásilnění nevidím žádný rozdíl mezi pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy směřující do budoucna a zneužitím závislosti nebo postavení. Obojí způsob nucení, resp. přiměnění je morálně opovržením hodný, pachatel svým jednáním sleduje stejný cíl jako u znásilnění a následky (psychické) jsou pro oběť téměř totožné.

Za zhodnocení jistě stojí úvaha, zdali je pro společnost nebezpečnější pachatel trestného činu znásilnění nebo sexuálního nátlaku. Pokusím se sám odpovědět. Je třeba brát v potaz především tyto skutečnosti:

- Vztah obou těchto trestných činů je v poměru subsidiarity, resp. sexuální nátlak je subsidiární ve vztahu ke znásilnění¹¹⁹, čímž je vyloučen jejich

¹¹⁸ Tamtéž, s. 554.

¹¹⁹ Pokud by pachatel svoji sexuální agresi stupňoval nejprve na jednání odpovídající sexuálnímu nátlaku, a poté přešel např. k souloži, jeho jednání by se pak posuzovalo jako trestný čin znásilnění.

jednočinný souběh¹²⁰, je tedy jednoznačné, že trestný čin znásilnění je mnohem více společensky škodlivější než sexuální nátlak.

- Základní skutkové podstaty obou trestných činů obsahují pojem „pohlavní styk“, avšak v případě trestného činu znásilnění se tohoto jednání může dopustit neomezený okruh pachatelů, u sexuálního nátlaku je to pouze pachatel dle režimu ustanovení §186 odst. 2.
- Trestný čin sexuálního nátlaku postihuje méně závažné formy sexuálního násilí (sebeukájení, obnažování, atd.) než trestný čin znásilnění.
- Znásilnění má pak zcela nepochybně mnohem horší fyzické i psychické negativní dopady na oběť.
- Z hlediska deviace a schopnosti ovládat sexuální touhu (srov. kap. 3.4), je dle mého názoru pachatel sexuálního nátlaku přeci jenom pro společnost méně nebezpečný než pachatel znásilnění. Ačkoliv skutečnost, že pachatel doposud zacházel s obětí v mezích trestného činu sexuálního nátlaku, ještě zdaleka nemusí být důvod pro mírnější náhled na osobu takového pachatele, protože může být pouze otázkou času, kdy pachateli takový způsob uspokojování jeho sexuálního pudu nebude stačit a rozhodne se páchat činy mnohem závažnější, resp. i znásilnění.

Na základě zvážení zmiňovaných faktů, se jednoznačně vyslovuji pro závěr, že pachatel trestného činu sexuálního nátlaku je pro společnost méně nebezpečný než pachatel trestného činu znásilnění, nicméně tímto nijak nesnižuji celkovou škodlivost daného jednání.

Spolupachatelství viz kap 4.6.

4.5 Subjektivní stránka trestného činu sexuálního nátlaku

K pojmu subjektivní stránka trestného činu viz kap. 3.5. V případě všech tří základních skutkových podstat sexuálního nátlaku se jedná o úmyslný trestný čin. Lze si jen těžko představit, že by pachatel mohl nevědomky na někoho působit tak, aby bylo možno domnívat se, že byla naplněna skutková podstata sexuálního nátlaku. Proto je sexuální nátlak řazen mezi úmyslné trestné činy.

¹²⁰ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 555.

4.6 Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku

K pojmu kvalifikovaná skutková podstata viz kap. 3.6. U trestného činu sexuálního nátlaku se kvalifikované skutkové podstaty nacházejí v ustanovení §186 odst. 3 až odst. 6.

K okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby podle odst. 3 řadíme:

- spáchání činu na dítěti nebo
- nejméně se dvěma osobami.

K pojmu dítě srov. kap. 3.6. Tuto zvlášť přitěžující okolnost lze aplikovat na odst. 1 i odst. 2. Podle odst. 1 se bude jednat o kterékoliv dítě, které pachatel buď donutil násilím nebo pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy, nebo přiměl zneužitím bezbrannosti k zákonem specifikovanému chování. Zatímco v případě odst. 2 se musí dle dikce zákona jednat o dítě, jež má k pachateli vztah plynoucí jednak ze závislosti na pachateli¹²¹ nebo z pachatelova postavení, díky němuž mu dítě důvěřuje.¹²² Na této okolnosti podmiňující užití vyšší trestní sazby je možno sledovat vztah podobnosti sexuálního nátlaku s trestným činem pohlavního zneužívání dle §187 trestního zákoníku. Některé znaky odlišující oba trestné činy jsou tyto:

- u pohlavního zneužití je třeba vykonat soulož nebo oběť jinak pohlavně zneužít¹²³, u sexuálního nátlaku je širší vymezení možných jednání
- u pohlavního zneužití je chráněna osoba mladší patnácti let, sexuální nátlak lze spáchat na komkoliv, což znamená rozdíl v hmotném předmětu útoku
- u sexuálního nátlaku existuje obligatorní znak, jenž u pohlavního zneužití není vyžadován vůbec, tím znakem je přiměření oběti
- u pohlavního zneužití není vyžadován vzájemný vztah mezi pachatelem a obětí jako v případě sexuálního nátlaku (§186 odst. 2).

¹²¹ Pokud je tento vztah důvěry nebo i závislosti dán pouze vzájemnou náklonností, nejedná se o trestný čin dle ustanovení §186 odst. 2 trestního zákoníku

¹²² ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1669.

¹²³ Pojmy „pohlavní styk“ a „jinak pohlavně zneužije“ po obsahové stránce v podstatě splývají, je tedy otázkou, proč zákonodárce užil pro vymezení stejného jednání dva pojmy. HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 9.

I přes zmíněné zákonné rozdíly často vznikají situace, kdy je obtížné přesně podřadit jednání pachatele dané skutkové podstatě trestného činu. Stále tedy dle mého názoru existuje prostor pro zvýšení transparentnosti trestního zákoníku. Za úvahu jistě stojí otázka, zda musí být oběť (dítě) natolik pohlavně vyspělá, aby byla schopna pachateli vyhovět v případě, kdy po ní požaduje sebeukájení. Odpověď samozřejmě je, že oběť takto vyspělá být nemusí, protože pachateli většinou postačuje pohled na manipulaci s pohlavními orgány oběti, resp. stačí mu i simulace takového sebeukájení.

Druhá okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedená v odst. 3 je poněkud specifická. S pachatelem se na trestném činu různou měrou podílí ještě další dvě fyzické osoby (tyto další dvě osoby nemusí být trestně odpovědné, avšak pachatel o této skutečnosti musí vědět¹²⁴). Tyto osoby jsou v postavení spolupachatele (§23) nebo jsou účastníky (§24 odst. 1 písm. a), c)). Trestním právem není předpokládána užší součinnost mezi těmito osobami např. ve formě spolčení nebo organizované skupiny. V případě, že by pachatel spáchal trestný čin sexuálního nátlaku společně pouze s jednou osobou, tato osoba by byla spolupachatelem nebo účastníkem, nicméně jejich společné jednání by se nemohlo posuzovat dle ustanovení §186 odst. 3 písm. b).

V ustanovení odst. 4 jsou vymezeny tři okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, jsou to:

- spáchání činu se zbraní (týká se odst. 1),
- spáchání činu na místě, kde je omezována osobní svoboda (týká se odst. 1, odst. 2),
- spáchá-li čin jako člen organizované skupiny.

K výkladu prvních dvou okolností kvalifikované skutkové podstaty odkazují na kap. 3.6.

Trestní zákoník nově používá pojem „organizovaná zločinecká skupina“ a je vymezen v ustanovení §129.¹²⁵ Organizovaný zločin je bohužel stále více se

¹²⁴ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1669.

¹²⁵ Organizovaná zločinecká skupina je společenstvím více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti (srovnej §129 trestního zákoníku).

rozmáhající jev v české společnosti¹²⁶, zločinecké skupiny vznikají s jediným cílem, a to je usnadnění páchaní trestné činnosti spočívající právě v organizovanosti. Organizované zločinecké spolčení přitom nemusí existovat delší časový úsek, je možná jeho existence i pro spáchání pouze jediného trestného činu.¹²⁷ Jako člen zločinecké organizované skupiny je pachatel posuzován již v okamžiku, kdy se na její činnosti aktivně podílí¹²⁸, takovému pachateli se pak ukládá trest dle ustanovení §107 a §108 trestního zákoníku.

Ustanovení odst. 5 obsahuje dvě okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, jsou to:

- spáchání činu na dítěti mladším patnácti let,
- způsobení těžké újmy na zdraví.

K výkladu těchto okolností kvalifikované skutkové podstaty odkazují na kap. 3.6.

Ustanovení odst. 6 obsahuje jedinou okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to je případ, kdy pachatel svým jednáním způsobí oběti smrt. Tak jako u trestného činu znásilnění, smrt musí být způsobena nedbalostně, jinak se bude jednání pachatele posuzovat jako souběh trestných činů vraždy podle §140 a sexuálního nátlaku §186.

4.7 Příprava a pokus trestného činu sexuálního nátlaku

K výkladu pojmů pokusu a přípravy trestného činu viz kap. 3.7. Příprava trestného činu sexuálního nátlaku je trestná, pokud se spáchaný čin posuzuje dle ustanovení §186 odst. 5 a odst. 6. Domnívám se ale, že v případě odst. 6 příprava možná není, neboť v daném případě směřuje pachatelův záměr k usmrcení oběti, což by se mělo posuzovat jako příprava trestného činu vraždy.¹²⁹

4.8 Shrnutí

Zákonodárce si jistě uvědomoval neucelenost zákona č. 140/1961 Sb. ohledně úpravy sexuální trestné činnosti. I proto, jak uvádím v předešlých kapitolách,

¹²⁶ Definice zločineckého spolčení byla zavedena novelou trestního zákona č. 152/1995 Sb.

¹²⁷ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1669.

¹²⁸ Tamtéž, s. 1433.

¹²⁹ HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 8.

subsumoval předmětnou trestnou činnost především do jediné hlavy trestního zákoníku a nově rozšířil postihovaná jednání tím, že konstituoval úpravu trestných činů, které se v zákoně č. 140/1961 Sb. nevyskytovaly. Tak je tomu i u trestného činu sexuálního nátlaku.

Účelem úpravy sexuálního nátlaku je nepochybně rozšířit ochranu poskytovanou trestním právem i na jiné různé formy sexuálních útoků, které nebylo možno dle zákona č. 140/1961 Sb. dostatečně určitě právně kvalifikovat. Zdali se tento účel podařilo zákonodárci dostatečně upravit, se pokusím objasnit výčtem kladů a záporů současné úpravy sexuálního nátlaku. Kladně hodnotím pouze:

- úpravu i jiných sexuálně nežádoucích jednání – rozšíření trestního postihu i na tato jednání lze hodnotit jako skutečnost poskytující kvalitnější právní ochranu. Takovou snahu zákonodárce tedy hodnotím pozitivně.

Více prvků bohužel kladně hodnotit nemohu, především z toho důvodu, že trestný čin sexuálního nátlaku působí více zmatek v současné právní úpravě a jeho přínos transparentnosti trestního zákoníku je tak mizivý. Záporně hodnotím:

- potřebu existence trestného činu sexuálního nátlaku – lze očekávat, že když se zákonodárce pokusí co nejlépe upravit sexuální kriminalitu a rozhodne se rozšířit počet trestných činů, které tuto problematiku upravují, bude třeba jasně vymezit hranice mezi jednotlivými trestnými činy tak, aby daná jednání nebylo možno posuzovat duplicitně. Skutková podstata sexuálního nátlaku obsahuje část znění §243 zákona č. 140/1961 Sb. (pohlavní zneužívání) a rovněž si je v §186 odst. 2 velice podobna se skutkovou podstatou trestného činu znásilnění. Zřejmě by tak bylo vhodnější modifikovat skutkové podstaty těchto trestných činů. Poskytovaná ochrana by se rovněž rozšířila a navíc by došlo k odbourání potíží souvisejících s přiřazením daného jednání pachatele k tomu kterému trestnému činu.
- §186 odst. 2, pojem pohlavní styk – netuším, co vedlo zákonodárce k rozhodnutí zakotvit pohlavní styk rovněž ve skutkové podstatě trestného činu sexuálního nátlaku. Takové jednání by bylo vhodnější posuzovat dle úpravy trestného činu znásilnění i z toho důvodu, že je nutno velice opatrně hodnotit jednání pachatele, protože hranice mezi sexuálním

nátlakem a znásilněním je v tomto případě velice tenká. Navíc pakliže má sexuální nátlak představovat méně intenzivní sexuální útoky, proč tak hodnotit i pohlavní styk? Pohlavní styk dle §186 odst. 2 je sice trestán stejně jako v §185 odst. 1, ale jednání, která se tak mohou označit, se vyskytují především v kvalifikované skutkové podstatě znásilnění, takže lze dovést, že podle zákonodárce tak má jedno stejné jednání dva stupně společenské škodlivosti. Doporučuji zákonodárci změnit skutkovou podstatu sexuálního nátlaku, resp. vypustit postih jednání odpovídajícímu pohlavnímu styku a toto jednání postihovat pouze jako znásilnění a především jasně stanovit, jaké jednání ještě pohlavní styk je a není. Tím se odstraní i výkladové potíže související s trestným činem znásilnění.

- Zneužití závislosti jiného nebo svého postavení k vykonání pohlavního styku na jiném – takové jednání je dle mého názoru třeba jednoznačně postihovat jako znásilnění, protože jak uvádím v kap. 4.4 rozdíl mezi donucením u znásilnění a přiměním u sexuálního nátlaku není tak velký. Navíc pokud pachatel zneužije závislosti oběti nebo svého postavení a vykoná na oběti soulož, která pojmově spadá pod pohlavní styk, je tak trestán nižší sazbou než v případě, kdy by se jeho jednání posoudilo jako znásilnění. V tomto ohledu tedy spatřuji značný nedostatek trestního zákoníku a navrhuji zahrnout úpravu tohoto jednání do úpravy trestného činu znásilnění, resp. do kvalifikované skutkové podstaty.

Současná podoba úpravy trestného činu sexuálního nátlaku, ačkoliv myšlenkově jistě správná, působí celkově spíše negativně. Nevidím problém v další existenci této úpravy, nicméně jistě by byla zvýšena i její aplikovatelnost po provedení mnou navrhovaných změn.

5 Trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

5.1 Vývoj právní úpravy prostituce na území ČR

Prostituce se vyskytuje snad v každé společnosti všude po světě, a to již od dob starověku. Prostituce je poskytování sexuálních služeb či sexuálního ukájení za úplatu (srov. č. 22/1995)¹³⁰ s tím, že tato úplata nemusí mít jen podobu finanční, ale může mít podobu určitých výhod, protislužeb nebo jiného naturálního plnění.¹³¹ Velice často bývá prostituce označována jako „nejstarší řemeslo“, což je však diskutabilní.¹³² Postupně v průběhu času se společenský statut prostituce měnil od tolerovaného až po nežádoucí, tak jak je tomu dnes a o čem pojednává tato kapitola.

Ve společnosti dnes existují tři základní přístupy k prostituci:

- represivní – prostituci absolutně zakazuje a trestá jak její provozování, tak i její průvodní jevy,
- aboliční – postihuje pouze jevy, které prostituci provázejí, tedy ji nereguluje ani nestíhá,
- reglementační – prostituci toleruje, nicméně ta je podrobena přísnému dozoru a kontrole.¹³³

Právní úprava na území ČR¹³⁴ postupně obsahovala všechny tři zmíněné přístupy k prostituci. Až do roku 1923 platila právní úprava, ve které byla prostituce povolena při splnění daných podmínek (přístup reglementační). Účinností zákona č. 241/1922 Sb. byla prostituce nově klasifikována jako jednání nezákonné (přístup represivní). Toto pojetí úpravy prostituce převzaly i následující právní úpravy zákon č. 86/1950 Sb. a rovněž zákon č. 140/1961 Sb., ve kterých byla prostituce postihována jako trestný čin příživnictví. Tedy nebylo postihováno nabízení těla za úplatu, ale způsob získávání prostředků k obživě.¹³⁵ A konečně aboliční přístup se v české

¹³⁰ Prostitucí ve smyslu § 204 tr. zák. o trestném činu kuplířství není jen pohlavní styk s jinými osobami za úplatu uskutečněný formou soulože, ale i všechny další formy ukájení pohlavního pudu jiné osoby stejného nebo opačného pohlaví tělesným stykem za úplatu.

¹³¹ MITLÖHNER, Miroslav. Vybrané aspekty prostitučního chování. *Zdravotnictví a právo*, 2004, č. 4, s. 15.

¹³² Srovnej GIRTLE, R. *Okrajové sociální kultury*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 103.

¹³³ CHROMÝ, Jakub. Nejstarší řemeslo v novém trestním zákoníku (k trestnému činu provozování prostituce ohrožující mravní vývoj dětí v širších právních souvislostech). *Trestní právo*, 2011, č. 3, s. 19.

¹³⁴ Měj na mysli období od roku 1918 po současnost.

¹³⁵ CHROMÝ: Nejstarší řemeslo..., s. 19.

právní úpravě uplatňuje od nabytí účinnosti zákona č. 175/1990 Sb., který novelizoval zákon č. 140/1961 Sb. a trestně postihovány tak od té doby byly pouze určité průvodní jevy spojené s prostitucí, konkrétně kuplířství a obchodování s lidmi, došlo tak ke zrušení trestného činu příživnictví (§203). Aboliční přístup se tak vyskytuje i v nové kodifikaci trestního zákoníku, zákoně č. 40/2009 Sb.

Než přistoupím k samotnému výkladu problematiky trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, považuji za vhodné okrajově zmínit i další z praktikovaných způsobů regulace prostituce. V devadesátých letech dvacátého století vzhledem ke změně ekonomické situace došlo k výraznému rozmachu prostituce. Stát si sice uvědomoval potřebu její regulace, avšak celková právní úprava zaměřená pouze na prostituci vyhotovena nebyla. Např. §47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb. byla prostituce posuzována jako přestupek proti veřejnému pořádku, dále pak byla hojně uplatňována lokální úprava provozu na pozemních komunikacích (výskyt prostitutky na okraji komunikace a zastavení zákazníka bylo postihováno jako přestupek proti bezpečnosti a plynulosti provozu). Rovněž obce mohly na základě §10 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb. obecně závaznou vyhláškou na vymezených místech v obci prostituci zakázat a od roku 2007 mohou obce prostituci na svém území zakázat celoplošně.¹³⁶

5.2 Vymezení trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Tento trestný čin se rovněž v zákoně č. 140/1961 Sb. nevyskytoval. Jeho současná úprava vychází z původního návrhu rekodifikace trestního zákoníku, který byl Parlamentu ČR předložen v roce 2004, a rovněž pak z ustanovení §184e německého trestního zákoníku.¹³⁷

Dovolím si tvrdit, že zakotvením tohoto trestného činu v podstatě zákonodárce všechny utvrdil v tom, že i nadále hodlá prosazovat aboliční přístup k prostituci. Skoro se tomu divím, protože vzhledem k faktům, že v ČR se počet prostituuujících

¹³⁶ Nálezem Ústavního soudu ze dne 8.3.2007, sp. zn. Pl. ÚS 69/2004 (č. 44/44 SbNU). Ústavní soud argumentoval potřebou ochrany dětí a mládeže a celkových společenských mravů.

¹³⁷ Kdo provozuje prostituci v blízkosti školy nebo jiného místa, které je určeno k návštěvám osob mladších osmnácti let, nebo v domě, ve kterém bydlí osoby mladší osmnácti let provozuje způsobem, který může tyto osoby mravně poškodit, bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.

osob odhaduje na třicet tisíc a podíl prostituce na HDP je odhadem 0,2%¹³⁸, se domnívám, že je třeba celkově prostituční chování především řádně právně upravit a poté i postihovat, nebo naopak tolerovat. Kombinace obojího není vhodně zvoleným řešením.

Vystavení mládeže kontaktu s prostitutí rozhodně považuji za celospolečensky škodlivý a nežádoucí průvodní jev prostituce. Je chvályhodný záměr zákonodárce sankcionovat prostituci na místech, kde se mládež logicky nejvíce vyskytuje, viz. kap. 5.3. Trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí je tedy prvotně zaměřen na ochranu rozumového a mravního vývinu mladého člověka a jeho dalším účelem je rovněž částečně přispět k poměrně nekomplexní právní úpravě prostituce v současném právním řádu.

Trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí je upraven ve zvláštní části v hlavě 3. trestního zákoníku v ustanovení §190.

Z hlediska dělení trestného činu se v případě sexuálního nátlaku bude jednat v odst. 1 a 2 o přečin, v odst. 3 o zločin.¹³⁹

5.3 Objekt trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Objektem trestného činu je v tomto případě ochrana dětí před stykem s nevhodnou formou uspokojování sexuálních potřeb v podobě prostituce.¹⁴⁰ Zákonodárce si uvědomuje potřebu takové ochrany dětí, protože pokud by dítě bylo vystaveno prostituci zcela běžně, dá se usuzovat, že by mohlo začít považovat tento jev za zcela normální a dokonce společenský. V takovém případě by tedy nikoliv svojí vinou disponovalo menším mravním kreditem a jeho představy o fungování slušné společnosti by byly zkreslené.

Potřebu ochrany dětí před kontaktem s prostitutí ve svém nálezu vyslovil rovněž Ústavní soud ČR, konkrétně v nálezu ze dne 8.3.2007, sp. Zn. Pl. ÚS 69/2004 (č. 44/44 SbNU): „*Nabízení této služby ohrožuje dobré mravy obecně a velice výrazně ohrožuje mravní výchovu dětí a mládeže.*“

¹³⁸ CHROMÝ: Nejstarší řemeslo..., s. 21.

¹³⁹ Srov. §14 trestního zákoníku

¹⁴⁰ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 559.

5.4 Objektivní stránka trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Tento trestný čin je konstituovaný ve dvou základních skutkových podstatách. Jednání dle §190 odst. 1, tedy naplnění znaků základní skutkové podstaty se dopustí ten, kdo provozuje prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí. Zde pachateli hrozí trest odnětí svobody až na dvě léta.

Znaky druhé základní skutkové podstaty, §190 odst. 2, naplní ten, kdo organizuje, střeží nebo jiným způsobem zajišťuje provozování prostituce v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí. V případě jednání dle této skutkové podstaty hrozí pachateli trest odnětí svobody až na tři léta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

V těchto dvou základních skutkových podstatách se tak zákonodárce snaží postihovat jednak samotné prostituční chování, avšak pouze v případě, je-li provozováno v oblastech, jež mají vlastnosti stanovené trestním zákoníkem, a zároveň trestně postihuje všechny, kdo se na takové prostituci podílejí formou organizátorství nebo pomoci k takovému chování.

Nyní již k výkladu jednotlivých znaků tvořících základní skutkové podstaty. Již předem konstatuji, že některé pojmy nebyly zvoleny příliš šťastně, resp. lze mít důvodné pochyby o jejich dosahu a přesnosti.

Provozování prostituce. Právní vymezení prostituce vyžaduje dva znaky. Poskytnutí sexuální služby a úplatu za tuto službu. Sexuální služba pojmově zahrnuje prakticky všechny možné způsoby ukájení pohlavního pudu druhé osoby (nemusí se nutně jednat o osobu, jež úplatu poskytuje, např. když někdo poskytne úplatu prostituující osobě za to, že sexuální službu poskytne jiné, třetí osobě). Úplatou se rozumí zpravidla poskytnutí peněžních prostředků, nicméně takto je hodnoceno i jiné naturální plnění, protislužba, dokonce i sexuální protislužba. Takové pojetí hodnocení prostituce by však mělo závažný nedostatek, neboť by se tak trestného jednání dopouštěly i osoby, které se kupříkladu náhodně potkaly a smluvily si vzájemné sexuální služby, nebo jiné formy úplaty. Z tohoto důvodu se plně

ztotožňuji s názorem Chromého, který vyslovil potřebu ještě třetího definičního znaku prostitučního chování, a tím je opakovanost daného jednání během určitého časového úseku.¹⁴¹ Zákodárce se znakem opakovanosti počítá až v případě kvalifikované skutkové podstaty v §190 odst. 3. Takže fakticky trestá i výše popsané náhodné jednání, což považuji za nedostatek trestního zákoníku.

Trestný čin je dokonán právě nabízením sexuálních služeb za úplatu, což Šámal považuje za prostituci.¹⁴²

Znak blízkosti. Jedním z úskalí, jimiž úprava tohoto trestného činu disponuje, je i nedostatečná definice toho, jaká vzdálenost je považována zákonodárcem za „blízkou“. Pokud se zákonodárce snaží chránit děti před kontaktem vizuálním i fyzickým, dá se blízkost vymezit jako vzdálenost, z níž je možno jasně rozeznat prostituci, pozorovanou ze zákonem vyčtených míst.¹⁴³ Otázkou však i nadále zůstává, zdali je možno trestat i ojedinělý kontakt prostitute v daných oblastech, či nikoliv. Opřu se o názor Jelínka¹⁴⁴ a Chromého¹⁴⁵, kteří se shodují v tom, že ojedinělý kontakt s prostitutí by neměl být považován za natolik škodlivý, aby jej bylo třeba trestat dle trestního práva.¹⁴⁶

Dalším poněkud zvláštním jevem této úpravy se zdá být ten fakt, že zákonodárce připouští rozličnou míru nebezpečnosti prostitute v závislosti na fyzickém prostoru místa jejího provozování. Každé dítě se může dostat do kontaktu s prostitutí téměř kdekoliv, takže tím pádem existují hranice trestnosti daného jednání těsně vedle sebe. Uvažuji situaci, kdy je prostitute provozována nikoliv na dohled od vyčtených míst, ale v dostatečné vzdálenosti, aby existovala možnost kontaktu s dětmi. Hranice mezi spácháním trestného činu a nepostihovaným jednáním tak může být doslova jen pár metrů. Mohl bych si argumentovat tím, že vedle trestněprávního postihu takovéto formy prostitute existuje ještě jedna mimotrestní forma postihu, a to postih správněprávní, resp. přestupkový. Jak uvádím v kap. 5.1, obce si mohou formou

¹⁴¹ CHROMÝ: Nejstarší řemeslo..., s. 23.

¹⁴² ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1690.

¹⁴³ Srovnej GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku – sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Praha: Leges, 2009. s. 94.

¹⁴⁴ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 559.

¹⁴⁵ CHROMÝ: Nejstarší řemeslo..., s. 22.

¹⁴⁶ K usnadnění výkladu pojmu blízkosti může jistě přispět i zásada subsidiarity trestní represe (§12 odst. 2). ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1690.

obecně závazné vyhlášky upravit výskyt prostituce na svém území. V podstatě jsou možné tři možnosti:¹⁴⁷

- prostituci nijak neregulovat,
- povolení prostituci provozovat na určených místech,
- plošný zákaz prostituce.

První dva způsoby úpravy prostituce na obecní úrovni v podstatě znamenají totéž, co zmiňuji výše, a to, že existuje možnost trestního postihu prostituce a naopak v těsné blízkosti koexistuje hranice beztrestnosti takového jednání (v případě, kdy obec provozování prostituce na určitém prostoru povolí, se vymezení těchto míst jistě nebude týkat veřejných prostranství v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí). Ačkoliv by se tedy mohlo zdát, že řešení problému lze nalézt ve třetím způsobu úpravy prostituce na území obce, není tomu tak. Už jen samotná společná existence trestněprávní a správněprávní úpravy téže problematiky poukazuje na špatný přístup k této problematice jako celku. Navíc teoreticky může nastat situace, kdy prostituující osoba bude potrestána v přestupkovém řízení, a tím by zanikla možnost potrestání dle trestního práva. Usuzuji tak z toho, že trestné činy jsou v poměru speciality k přestupkům¹⁴⁸ a rovněž z existence zásady „ne bis in dem“, dle které nelze dvakrát jednat v téže věci.¹⁴⁹ Domnívám se tak, že by bylo vhodnější mít jednu komplexní úpravu této problematiky a nikoliv možnost dvou úprav částečných. A contrario mohu argumentovat tím, že pokud v trestním zákoníku neexistuje dostatečná úprava regulace prostitučního chování, je existence regulace této problematiky na obecní úrovni jakousi pomocnou berlou, takže prostituce se dá označit zčásti za regulovanou. Nicméně stále si budu stát za tvrzením, že mnohem efektivnější je právní úprava jedna a celková, nikoliv úprava obsažená ve více předpisech.

Škola. Pod pojem škola se řadí mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší

¹⁴⁷ CHROMÝ: Nejstarší řemeslo..., s. 22.

¹⁴⁸ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 129.

¹⁴⁹ Tato zásada je zakotvena v Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky.¹⁵⁰

Školské zařízení. Školské zařízení poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči.¹⁵¹ Druhy školských zařízení jsou zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči. Členění školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči stanoví zvláštní právní předpis.¹⁵²

Jiné obdobné zařízení. Takovým zařízením jsou výchovné a rekreační tábory, zařízení sociálně-právní ochrany dětí, výchovná zařízení, domovy dětí a mládeže, atd.¹⁵³

Místo, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí. Jedná se o místa vyhrazená pro děti, jako jsou dětská hřiště, koutky, rekreační tábory a jiné. Zda je místo vyhrazeno pro děti určuje zpravidla jejich vlastník.¹⁵⁴

Organizování provozování prostituce. V daném případě se hledí na toto jednání jako na organizátorství trestného činu dle §24. Zvláštností úpravy trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj mládeže je i v tom, že organizátorství je trestáno samostatně a dokonce přísněji než jednání samotné prostitutky. Záměrem zákonodárce tak je i postihovat tzv. „pasáky“, což hodnotím velice pozitivně. Druhou zvláštností související s tímto pojmem je i ten fakt, že není vyžadována akcesorita účastenství a trestný tak bude i pokus o organizování provozování prostituce.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Srovnej §7 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů

¹⁵¹ Srovnej §7 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů

¹⁵² Srovnej §7 odst. 5 zákona č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů

¹⁵³ Srovnej ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1689.

¹⁵⁴ Srovnej Tamtéž, s. 1689.

¹⁵⁵ Srovnej Tamtéž, s. 1691.

Střežení. Dle Jelínka je střežením činnost, kterou pachatel zabezpečuje nerušený výkon prostituce.¹⁵⁶ Zpravidla tak půjde o monitorování výskytu policie, inkasování peněz od zákazníka nebo i poskytování ochrany prostitutce.

Jiný způsob zajišťování provozování prostituce. Takové jednání spočívá typicky ve shánění zákazníků prostitutky.¹⁵⁷

5.5 Pachatel trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Z ustanovení §190 plyne, že pachatelem může být každý. Dovolím si tuto definici rozšířit tak, že pachatel může být každý, kdo provozuje prostituci nebo její provoz organizuje, zajišťuje či střeží. Vycházím tak z kap. 5.2, kde se zabývám problematikou určení, odkdy je možno službu považovat za prostituční. Autoři jako Šámal nebo Gřivna se zabývají otázkou, jestli pachatel může být i mladiství, tedy zda je možno použít obecnou právní zásadu, že nebude trestná ta osoba, k jejíž ochraně ustanovení směřuje.¹⁵⁸ Oba autoři se vyslovují pro trestněprávní postih i mladistvého pachatele, protože dané ustanovení nechrání osobu provozující prostituci, ale osoby jiné.¹⁵⁹ S tímto tvrzením se naprosto ztotožňuji.

Jako velice diskutabilní se jeví možnost trestního postihu zákazníka. Zatímco Chromý považuje represí vůči zákazníkovi prostituující osoby za přehnanou¹⁶⁰ a argumentuje tím, že primárním záměrem zákonodárce je postihovat výkon prostituce, nikoliv zákazníka. Šámal naopak hodnotí zákazníka jako pomocníka ke spáchání tohoto trestného činu, protože jeho spáchání fakticky umožnil.¹⁶¹ Osobně se domnívám, že je vhodnější zákazníka trestně nepostihovat, a pokud ano, tak pouze za situace, kdy svým jednáním přispěl významněji ke spáchání tohoto trestného činu, např. sám navrhnul, aby sexuální služba byla provedena v blízkosti vyčtených míst. Takové jednání zákazníka doporučuji posuzovat jako návod ke spáchání trestného činu.

¹⁵⁶ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 560.

¹⁵⁷ NOVOTNÝ, O a kol. *Trestní právo hmotné – zvláštní část*. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 126.

¹⁵⁸ Srovnej ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1690.

¹⁵⁹ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku – sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Praha: Leges, 2009. s. 94.

¹⁶⁰ CHROMÝ: *Nejstarší řemeslo...*, s. 24.

¹⁶¹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1691.

Ono celkově hodnotit trestnost zákazníka prostituuující osoby v souvislosti s tímto trestným činem je poněkud problematické. Výše sice popisují situaci, kdy se zákazník podílí na dokonání trestného činu již větší měrou, ale v ostatních případech nemá na dokonání tohoto trestného činu prakticky vliv, protože, jak uvádím, čin je dokonán již samotnou nabídkou sexuálních služeb ze strany prostituuující osoby. Eventuálně by šlo uvažovat tak, že zákazník má de facto z trestného činu jiné osoby osobní prospěch, resp. kořistí. Dle trestního zákoníku je možno takové kořistění z trestného činu trestat pouze v souvislosti s majetkovými trestnými činy (§214-217). Očividně záměrem zákonodárce je trestat projevy prostituce a prostituuující osoby, nikoliv zákazníka. Jistě panuje obecná shoda na tom, že zákazník se dopouští společensky nežádoucího chování, ale nevidím důvod, proč jej za to trestněprávně postihovat. Možná by stálo za to zvážit úpravy v rámci přestupků proti veřejnému pořádku nebo zkrátka vytvořit jednotnou úpravu problematiky prostituce a jejích jevů a v této úpravě rovněž zakotvit i sankce pro zákazníky prostituuujících osob.

5.6 Subjektivní stránka trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

V případě naplnění jednání dle obou základních skutkových podstat je vyžadováno, aby trestný čin byl spáchán úmyslně. Dle Jelínka se úmysl pachatele spáchat tento trestný čin musí vztahovat i na místo jeho spáchání¹⁶². Tedy pachatel si je vědom toho, že tento čin páchá v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí. Pakliže by si pachatel nebyl vědom výkonu prostituce v blízkosti jmenovaných míst, pak by mu zřejmě hrozila sankce správněprávní (pouze však, pokud by v daném místě předpis postihující toto jednání existoval, viz kap 5.1), nebo by jeho jednání zůstalo bez postihu.

5.7 Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Podmínku pro použití vyšší trestní sazby pachatel svým jednáním naplní, pokud dané škodlivé jednání uvedené v §190 odst. 1,2 spáchá:

- nejméně na dvou takových místech

¹⁶² JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 560.

- nebo opětovně.

Rozdílnost míst, kde byl čin páchán, je zákonodárcem jistě zamýšlena geograficky, nikoliv druhově¹⁶³, tzn., můžou to být stejné i odlišné druhy škol, školských zařízení, atd. Čin rovněž nemusí být spáchán ve stejném časovém intervalu. Pro naplnění této podmínky použití vyšší trestní sazby postačuje, že čin byl spáchán postupně, tedy na časový interval není brán ohled. Takovýto přístup zákonodárce jediné schvalují, protože je tak zajištěna mnohem efektivnější represe a tím i prevence páchání této činnosti.

Opětovným (srov. R 12/1991 Sb. rozh. tr.)¹⁶⁴ pácháním rozumím zpravidla vícečinný souběh trestných činů (je nepodstatné, zda byl každý z jednotlivých činů dokonán či jen ve stádiu pokusu) a není rozhodující, zda za takový čin byl pachatel pravomocně odsouzen.¹⁶⁵

Pachateli při naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty hrozí trest odnětí svobody ve výši šesti měsíců až pěti let nebo propadnutím majetku (srov. §190 odst. 3).

5.8 Příprava a pokus trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Protože se nejedná o zvlášť závažný zločin, příprava tohoto trestného činu trestná není (srov. §20 odst. 1, §14 odst. 3).

Určení pokusu bude dosti obtížné už jen díky tomu, že čin je dokonán samotnou nabídkou služeb prostituující osoby (viz kap. 5.3). Zřejmě jediným možným pokusem je tak případ, kdy pachatel bude ve skutkovém omylu, např. se bude domnívat, že službu nabízí v blízkosti základní školy, nicméně bude to škola vysoká, kterou navštěvují osoby starší osmnácti let.¹⁶⁶

¹⁶³ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1691.

¹⁶⁴ Znak opětovného spáchání trestného činu podle §272 odst. 2 písm. b) není dán, jestliže jde o jeden pokračující trestný čin.

¹⁶⁵ Pokud byl již pachatel v minulosti za takový trestný čin odsouzen, bude se situace posuzovat stejně pouze v případě, že se na něho hledí, jako by odsouzen nebyl. ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1691.

¹⁶⁶ Srovnej ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1690.

5.9 Shrnutí

Na současné podobě právní úpravy trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj mládeže shledávám jako jediné pozitivum fakt, že se zákonodárce snaží chránit děti před tímto negativním jevem alespoň v okolí vzdělávacích institucí, jež mají vliv na formování jejich osobnosti. Zcela oprávněná je jistě domněnka, že dítě by se při pravidelném kontaktu s prostitutí mohlo pokusit ji napodobit a tím tak zkusit něco, co je jistě negativní pro jeho mravní vývoj a co zároveň neodpovídá jeho vývojovému stádiu v dětském věku.¹⁶⁷

K dané úpravě zastávám více kritický postoj, a to zejména na základě níže vyčtených nedostatků současné úpravy:

- potřeba existence takového trestného činu je diskutabilní – nedomnívám se, že je nutné řešení této problematiky hledat v trestním právu. Mnohem efektivnější se jeví ponechání kontroly a regulace pouliční prostituce na obcích, resp. obnovit přestupek proti veřejnému pořádku spočívající v nabízení sexuálních služeb v blízkosti míst vymezených v §190 odst. 1. Navíc, jak uvádí Gřivna, je postih za takové jednání pro pachatele poměrně vysoký a trestní represe je v daném případě příliš razantní.¹⁶⁸ Jednání popsané v kvalifikované skutkové podstatě tohoto trestného činu je v současnosti trestáno jako jednání popsané v základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění. Znásilnění je jako takové mnohem více společensky nebezpečnější než situace, kdy dítě spatří prostituující osobu při nabízení sexuální služby.
- Dále pak, jestliže se zákonodárce snaží určitým způsobem postihovat pouliční formu prostituce, tak je toto ustanovení opět zbytečné, protože samotné obce mají nástroj, kterým mohou prostituci na svém území zakázat plošně a nikoliv ji trestat pouze v rámci daného území tak, jak to činí trestní zákoník.
- Výkladové obtíže – zejména pojem „blízkosti“. V kap. 5. 3 sice uvádím, jak by mohlo být na tuto problematiku nazíráno, avšak teorie a praxe se

¹⁶⁷ ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. s. 57.

¹⁶⁸ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku – sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Praha: Leges, 2009. s. 94.

bohužel velmi často rozchází. Děti se totiž mohou s prostitucí setkat téměř kdekoliv, takže je racionální prostituci zakázat plošně a především jednotným a jediným právním předpisem. Tím by došlo k odstranění potencionální překážky zásady ne bis in dem, zároveň i situace, kdy v některých obcích prostituce upravena je (obecně závaznou vyhláškou) a jinde není.

- Aboliční přístup – konstrukce úpravy trestných činů souvisejících s prostitucí v trestním zákoníku je jasným stvrzením toho, že prostituce jako taková je vnímána negativně, avšak není jakákoliv snaha ji účinněji regulovat, a to vede k negativnímu hodnocení transparentnosti zákonodárství v této oblasti.

Na základě uvedených poznatků doporučuji zákonodárci přehodnotit efektivitu aboličního přístupu k prostituci, resp. tento z právního hlediska nedokonalý a problematický způsob zcela opustit. Je třeba přestat se utěšovat tím, že se čas od času ohledně prostituce objeví nějaká nová právní regulace, je důležitější mít takovou regulaci jedinou a dostatečnou. Tím, co česká společnost potřebuje, je návrat do období před rokem 1922 a obnovení reglementačního přístupu k regulaci prostituce. Tento jev se zcela jistě nepodaří zcela ze společnosti vymýtit, a proto se domnívám, že je vhodnější prostituci určitým způsobem ovládnout a udržet v daných mezích, než ji zakazovat a podněcovat tak její negativa.

Moje představa je taková, že by se obnovily veřejné domy, které by byly výhradním místem pro provozování prostituce, a osoby v nich vykonávající tuto činnost by podléhaly přísné zdravotní kontrole (tím by se eliminovalo šíření nakažlivých pohlavních chorob). Rovněž by existovala přísná právní úprava pro tento druh činnosti. V souvislosti s takovou úpravou bych kriminalizoval pouliční prostituci (avšak s mírnějším postihem), čímž by došlo k výrazné eliminaci působení tzv. „pasáků“ a rovněž k možnému oslabení obchodu s lidmi za účelem výkonu prostituce. Jistě by i ubylo osob, které jsou k takové činnosti nuceny.

O znovuzavedení reglementačního přístupu usilují především obce a neziskové organizace. Nejbližší tomuto řešení byl vládní návrh zákona o regulaci prostituce

(usnesení vlády č. 387 ze dne 28. 4. 2004), který vycházel i z mnohých zahraničních úprav (Nizozemí, Rakousko, Maďarsko), ale prosazen nebyl.¹⁶⁹

¹⁶⁹ CHROMÝ: Nejstarší řemeslo ..., s. 20.

6 Komparace předpisů českého a rakouského trestního práva

Rakouský a český právní systém k sobě mají velice blízko především z historického hlediska, protože právo rakousko-uherské platilo i pro území dnešní České republiky jakožto bývalé součásti monarchie. Veškeré právní systémy tak po rozpadu monarchie a vzniku dvou samostatných státních útvarů vycházely ze stejného právního základu. Není tedy s podivem, že mají české a rakouské právo jako celky mnoho společných atributů. Nejinak je tomu i v trestněprávní oblasti, což je předmětem pojednání následujících řádků.

6.1 Stručná charakteristika rakouského trestního práva

Stěžejním předpisem rakouského trestního práva je trestní zákon č. 60/1974 Sb., tzv. Strafgesetzbuch (dále jen StGB), který vychází z původního rakousko-uherského trestního zákona z roku 1803 a svoji současnou podobu získal zásadní novelizací v roce 1974. Nutno poznamenat, že i trestní právo v české republice do značné míry vychází z tohoto předpisu, a to jak zákon č. 140/1961Sb., tak i zákon č. 40/2009 Sb., což ostatně zvýrazňuje příbuznost těchto právních systémů.

StGB je stejně jako český trestní zákoník rozdělen na část obecnou a zvláštní. Obecná část se zabývá především vymezením trestného činu a institutů důležitých pro trestní právo, část zvláštní je pak rozdělena do 25 hlav, které obsahují jednotlivé skutkové podstaty trestných činů. Rakouské trestní právo rovněž jako české přiznává nejvyšší prioritu ochraně života a zdraví. Pakliže pořadí jednotlivých hlav určuje společenský zájem na ochraně daného zájmu, pak si trůfám říci, že český trestní zákoník a StGB jsou téměř totožné, až na tu výjimku, že StGB obsahuje více hlav, takže na mě působí propracovaněji. Další částí je pak tzv. Nebenstrafrecht, tedy „vedlejší trestní právo“. Úprava trestního práva v Rakousku má povahu jako ta česká, tedy hlavní, nosný právní předpis a vůči němu speciální právní úpravy, tzv. „vedlejší trestní právo“. Do této kategorie předpisů spadá zákon o soudnictví ve věcech mládeže (Jugendgerichtsgesetz), mediální zákon (Mediengesetz), zákon o zbraních (Waffengesetz) nebo pornografický zákon (Pornographiegesetz).

Protože moje diplomová práce pojednává o úpravě trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, budu se dále věnovat rakouské úpravě této

problematiky. Rovněž StGB obsahuje ve zvláštní části hlavu nesoucí název Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, je to hlava desátá. V této hlavě je celkem 20 ustanovení (§201 - §220a StGB), tato hlava obsahuje úpravu jednání jako je znásilnění, soulož s příbuznými, pohlavní zneužívání, kuplířství, donucení k prostituci a pornografickému znázornění mladistvých, přivedení k prostituci, přeshraniční obchod s prostitucí, těžké sexuální zneužití nezletilého, sexuální zneužití mladistvých, sexuální poškozování, pohlavní styk na veřejnosti a reklamu na soulož se zvířaty. Celkem tedy 13 samostatných trestných činů.

6.2 Komparace úpravy trestného činu znásilnění dle rakouské a české trestněprávní úpravy

Následující část své práce věnuji právě komparaci trestněprávní úpravy trestného činu znásilnění a skutkových podstat vůči znásilnění speciálních.

Vzhledem k tomu, že český trestní zákoník obsahuje nově formulovanou skutkovou podstatu tohoto trestného činu (§185), viz kap. 3., je jistě vhodné rozebrat případnou změnu podobnosti rakouské a české právní úpravy.

Trestný čin znásilnění je v StGB upraven v §201 a jeho znění je následující:

„(1) Kdo donutí osobu násilím, omezením osobní svobody, pohrůžkou bezprostředního ohrožení života nebo zdraví k souloži nebo obdobnému pohlavnímu styku nebo jeho strpění, bude potrestán trestem odnětí svobody v délce šesti měsíců až 10 let.“

„(2) Pokud má znásilnění za následek poškození těla nebo těhotenství, nebo je znásilněná osoba v důsledku činu po delší dobu ve strastiplném stavu nebo je zvláštním způsobem ponížena, lze uložit trest od 5 do 15 let, pokud však osoba při činu zemřela, je trest určen odnětím svobody na 10-20 let.“

Již na první pohled je zřejmé, že česká a rakouská úprava odlišné jsou. Rozdíly spatřuji především v tom, že:

- §201 odst. 1 StGB operuje s pojmy soulož a obdobný pohlavní styk, takže základní skutková podstata je podle mě přesněji a výstižněji konstruovaná

než v §185 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., především tím, že nepůsobí problematicky ohledně podřazení jednotlivých jednání pachatele, viz kap. 3.

- Poměrně zajímavé je, že StGB neoperuje v základní skutkové podstatě s pojmem bezbrannosti, tato problematika je upravena v §205 StGB.
- Trestní sazba v případě základní skutkové podstaty dle StGB je vyšší než jakou ukládá zákon č. 40/2009 Sb. (srov. §185 odst. 1). Nicméně to je způsobeno tím, že jednání, které je v StGB ve skutkové podstatě základní, je v zákoně č. 40/2009 Sb. zakotveno ve skutkové podstatě kvalifikované a podmiňuje tedy užití vyšší trestní sazby.
- Pojem „bezprostřední ohrožení života nebo zdraví“ je dle mého názoru mnohem výstižnější a více ohraničený než pojmosloví české právní úpravy. Dle rakouského práva tedy jednání musí směřovat proti zdraví nebo životu, tím pádem tak nevznikají výkladové obtíže typu co lze a co nelze za újmu považovat. Ačkoliv české trestní právo se s tímto problémem vyrovnalo dostatečně, ať už judikaturou nebo vědeckými výklady.
- V §201 odst. 2 StGB jsou vyčteny těžší následky na oběti, které podmiňují užití vyšší trestní sazby. Můj názor je takový, že v tomto případě je naopak česká úprava o něco lépe propracovaná, protože obsahuje větší výčet jednání podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Nicméně abych StGB nekřivdil, rovněž obsahuje podobná jednání jako český trestní zákoník, pouze jsou však upraveny u jiných trestných činů, resp. StGB obsahuje v úpravě sexuální kriminality více trestných činů.
- Nicméně u jednoho následku znásilnění, obsaženém v StGB, se musím pozastavit. §201 odst. 2 StGB totiž přímo zmiňuje těhotenství a staví jej tak na rovinu těžším následkům. Zákon č. 40/2009 Sb. takový těžší následek neobsahuje, ono je totiž lehce sporné, zda je možno těhotenství považovat za až tak závažný následek. Za sebe jednoznačně tvrdím, že ano. Trauma oběti z prožitého znásilnění bývá už tak dosti značné (ač je to individuální) a případné takto vzniklé těhotenství mnohdy pro oběť znamená určité „zhmotnění“ prožitých strastí. Nezřídka tak oběť přistoupí

k interrupci, což opět samo o sobě bývá traumatické. Uvažování rakouských zákonodárců tak hodnotím jako velice pragmatické.

- StGB zmiňuje těžké poškození těla. Dle §84 odst.1 je to takové poškození těla, jež trvá déle než 24 dní nebo způsobuje zdravotní postižení nebo pracovní neschopnost. Srovnám-li toto znění s §122 odst. 2 českého trestního zákoníku, rovněž docházím k závěru, že česká úprava je transparentnější, a to tím, že obsahuje specifičtější výčet následků posuzovaných jako těžká újma na zdraví. Celkově vzato by nemusel být StGB tak striktně zaměřen na tělo, ale spíše na člověka jakožto celek skládající se ze složky fyzické a psychické.
- Zvláštností StGB je fakt, že jednotlivá ustanovení neobsahují kvalifikované skutkové podstaty, ale tyto jsou řazeny jako samostatné trestné činy příbuzné znásilnění §202 – 207 StGB (možno je také označit jako skutkové podstaty speciální vůči znásilnění, viz. kap. 6.3).

Z ustanovení §201 StGB lze dále dovodit, že pachatel jedná s úmyslem obět znásilnit nebo ji jinak sexuálně ponížit, což je výkladově zcela shodné s českou právní úpravou.

6.3 Speciální skutkové podstaty trestného činu znásilnění

§202 odst. 1 StGB upravuje jednání podobné §185 odst. 1 tr. zák. 2009, tedy základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění. §202 odst. 1 StGB zní:

„Kdo donutí jiného, mimo případů §201, násilím nebo hrozbou jiné vážné újmy konat pohlavní akt nebo ho strpět, bude potrestán trestem odnětí svobody na šest měsíců až pět let.“

§202 odst. 2 obsahuje výčet těžších následků, stejně jako §201 odst. 2 StGB.

Podobnost se základní skutkovou podstatou znásilnění upravenou v zákoně č. 40/2009 Sb. lze spatřovat především v tom, že ustanovení StGB rovněž postihuje o něco méně závažné jednání než je soulož a obdobný pohlavní styk. Odvozuji tak, že rakouský zákonodárce se touto skutkovou podstatou snaží postihovat jednání pachatelů svojí podstatou označitelná za znásilnění tím způsobem, že užitý pojem sexuálního aktu v sobě teoreticky zahrnuje jednání, jaká je možno dle českého trestního zákoníku podřadit pod §185 odst. 1.

Domnívám se, že český trestní zákoník problematiku sexuálních jednání pachatelů, která se nedají označit za soulož a jiný obdobný pohlavní styk upravuje lépe. Je to díky §186, v němž je upraven trestný čin sexuálního nátlaku. StGB neoperuje s pojmy pohlavní sebeukájení, obnažování či jiné srovnatelné chování. Tato všechna jednání podřazuje pod pojem sexuální akt v § 202.

§205 StGB upravuje pohlavní zneužívání bezmocných nebo mentálně postižených osob. Trestní sazba je stanovena odnětím svobody až na pět let a je tedy identická s trestní sazbou §185 odst. 1 tr zák. 2009. Mentální retardace, duševní nemoc nebo nedostatek sebeuvědomění jsou znaky oběti vyčtené v StGB. Bezbrannost oběti způsobená duševní chorobou je v zákoně č. 40/2009 Sb. zahrnuta v §185 odst. 1 alinea 2, tedy v základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění. Český trestní zákoník tak působí uceleněji, nevidím důvod, aby bezbrannost oběti byla upravena mimo skutkovou podstatu znásilnění. StGB takový čin trestá odnětím svobody až na 5 let.

6.4 Shrnutí

Osobně se domnívám, že zákon č. 40/2009 Sb. se oproti zákonu č. 140/1961 Sb. rakouskému právu velice přiblížil. Je to především díky jeho nově nabyté transparentnosti, lepšímu vyjádření společensky chráněných hodnot a mnohem logičtější struktuře. Pakliže bych vyslovil myšlenku, že StGB mohl být brán jako předloha a inspirace pro zákon č. 40/2009 Sb., zcela jistě bych byl schopen ji podpořit nejen na základě výše provedené komparace.

Oba předpisy mají téměř identickou strukturu hlav, obecnou i zvláštní část a mnou zkoumanou sekci trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti i velice podobně upravenou. Jak StGB, tak i zákon č. 40/2009 Sb. disponují vůči sobě výhodami i nevýhodami, které se dají shrnout:

- StGB je předpisem déle platným a účinným než zákon č. 40/2009 Sb., a tudíž se dá považovat za vyzrálejší.
- StGB užívá přesnější formulace a pojmy, viz např. §201 oproti §185 zákona č. 40/2009 Sb.
- zákon č. 40/2009 Sb. některé zmíněné trestné činy upravuje stručněji, zato však výstižněji, např. §187, §186.

- zákon č. 40/2009 Sb. rovněž upravuje skutkové podstaty trestných činů, které naopak StGB nezná. Je to především trestný čin sexuálního nátlaku (pominu-li zmiňované obtíže tohoto ustanovení, viz kap. 4), jež posouvá zákon č. 40/2009 Sb. na vyšší hranici propracovanosti a transparentnosti.

Celkově vzato vyslovuji domněnku, že zákon č. 40/2009 Sb. se do značné míry inspiroval ustanovením StGB a v některých případech je i vylepšil (sexuální nátlak, znásilnění). Na obou předpisech je nicméně znát, že po značnou dobu se rakouské a české trestní právo vyvíjely pospolu.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem především kriticky hodnotil procentuální podíl trestných činů upravených ve třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku a dále jsem provedl komparaci zákona č. 140/1961 Sb. a zákona č. 40/2009 Sb. ohledně úpravy vybraných trestných činů zasahujících lidskou důstojnost v sexuální oblasti.

V první kapitole jsem statisticky zhodnotil výskyt hlášení mravnostní trestné činnosti v letech 2008 – 2010 a došel jsem k závěru, že ve zkoumaném období se podíl hlášení těchto trestných činů pohyboval ustáleně okolo hranice 0,5% z celkové hlášené trestné činnosti. Na základě výsledků analýzy statistických údajů i za období před rokem 2008 jsem pak došel k závěru, že mravnostní kriminalita má ustálenou až mírně klesající tendenci výskytu. Ovšem tento fakt je způsoben tím, že se permanentně zvyšuje výskyt hlášení ostatní kriminality.

Ve druhé kapitole kladně hodnotím subsumování trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti do jediné, resp. dvou hlav zvláštní části trestního zákoníku, vyvýšení potřeby ochrany lidské důstojnosti v sexuální oblasti a celkovou racionálnější komplexnost úpravy této problematiky oproti předchozí právní úpravě. Osobně se domnívám, že trestný čin svádění k pohlavnímu styku by měl být rovněž upraven v hlavě třetí zvláštní části. Je to rovněž trestný čin sexuálně motivovaný.

Třetí kapitolu pak věnuji problematice úpravy trestného činu znásilnění. Kladně hodnotím zakotvení jednání odpovídajícímu vydírání do skutkové podstaty trestného činu znásilnění, snahu zákonodárce postihovat různé formy sexuálního násilí odpovídajícímu znásilnění a rozšíření okruhu chráněných osob (§185 odst. 3 písm. b). Negativně hodnotím poněkud nešťastně zvolenou úpravu základní skutkové podstaty, která působí téměř nadbytečně, a rovněž se domnívám, že jisté výkladové obtíže s sebou nese i pojem „pohrůžka jiné těžké újmy“, protože tato nově může směřovat i do budoucna a je tak těžké odstupňovat hranici, kdy je reálná či nikoliv.

Ve čtvrté kapitole hodnotím potřebu existence trestného činu sexuálního nátlaku. Pozitivně vnímám snahu zákonodárce postihovat méně intenzivní formy sexuálně nežádoucího chování, nicméně současná úprava tohoto trestného činu je dosti sporná vzhledem k tomu, že není dostatečně vymezena hranice mezi základní skutkovou podstatou sexuálního nátlaku a znásilnění, takže mohou nastat obtíže při

posuzování jednání pachatele. Buď by se tedy měl sexuální nátlak upravit lépe, anebo zákonodárci doporučuji vypustit základní skutkovou podstatu znásilnění a tato jednání posuzovat jako sexuální nátlak.

Pátá kapitola vystihuje problematiku trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí. Celkově vzato se nedomnívám, že je potřeba zakotvení takového jednání jako trestného činu. Ano, jsem pro postih prostituce v blízkosti škol a jiných zařízení jmenovaných v §190, ale nikoliv v rámci trestního práva jako ultima ratio. Lepší řešení spatřuji v opětovném přistoupení k reglementačnímu přístupu. Zajisté by se tím omezily i negativní jevy spojené s prostitucí, jako je obchod s lidmi, atd.

Šestá kapitola je zaměřena na komparaci rakouského trestního zákoníku a zákona č. 40/2009 Sb. Došel jsem k závěru, že zákon č. 40/2009 Sb. se strukturou a ustanoveními StGB do značné míry inspiroval, minimálně v oblasti úpravy trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, a v určitých směrech ho i předčil, např. úpravou trestného činu sexuálního nátlaku, se kterým StGB neoperuje.

Z celkového hlediska a rozsahu tématu své diplomové práce hodnotím, i přes zjištěné nedostatky, zákon č. 40/2009 Sb. jako zdařilý a ve své podobě i potřebný moderní právní předpis. Pevně věřím, že mnou poukázané nedostatky tohoto předpisu budou jistě zákonodárcem odstraněny a tento předpis tak bude svojí transparentností příkladem i pro ostatní právní úpravy jiných oblastí práva.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Přehled judikatury – Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti II*. Praha: ASPI, 2009. 288 s.

ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. 173 s.

CHMELÍK, Jan. *Trestní právo hmotné – zvláštní část*. Praha: Linde Praha, 2010. 367 s.

CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži – aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha: Linde Praha, 2010. 239 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *O novém trestním zákoníku – sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Praha: Leges, 2009. 233 s.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 912 s.

KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese – znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF, 2008. 292 s.

NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné – zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 600 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník, 2. Díl, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010. 2011 s.

ŠČERBA, Filip. *Výběrová bibliografie článků z trestního práva 1997 – 2005*. Praha: Linde Praha, 2006.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie – Jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010. 216 s.

Časopisecké články

ČÍŽKOVÁ, Johana, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Rekodifikace sexuálních trestných činů. *Trestní právo*, 2002, č. 10, s. 7 – 11.

HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 4 – 9.

CHROMÝ, Jakub. Nejstarší řemeslo v novém trestním zákoníku (k trestnému činu provozování prostituce ohrožující mravní vývoj dětí v širších právních souvislostech). *Trestní právo*, 2011, č. 3, s. 18 – 25.

MITLÖHNER, Miroslav. Vybrané aspekty prostitučního chování. *Zdravotnictví a právo*, 2004, č. 4, s. 15 – 17.

Právní předpisy

Zákon č. 140/1961 Sb.

Zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 60/1974 Sb. (Strafgesetzbuch), rakouský trestní zákoník

Zákon č. 3322 ze dne 13.11.1998, německý trestní zákoník

Judikatura

Č. 97/1955 Sb. rozh. tr.

Č. 17/1982 Sb. rozh. tr.

Č. 27/1982 Sb. rozh. tr.

Č. 63/1978 Sb. rozh. tr.

Č. 48/1977 Sb. rozh. tr.

Č. 12/1991 Sb. rozh. tr.

Č. 43/1994 Sb. rozh. tr.

Č. 57/1980 Sb. rozh. tr.

Č. 47/1953 Sb. rozh. tr.

Č. 47/1955 Sb. rozh. tr.

Č. 12/1991 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Najvyššieho súdu v Bratislave ze dne 14. 9. 1978, sp. zn. 4 Tz 62/78

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 8. 1953, sp. zn. 2 Tz 57/53

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2000, sp. zn. 7 Tz 231/2000

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 6 Tdo 1153/2005

Nález Ústavního soudu ze dne 8.3.2007, sp. Zn. Pl. ÚS 69/2004

Seznam příloh

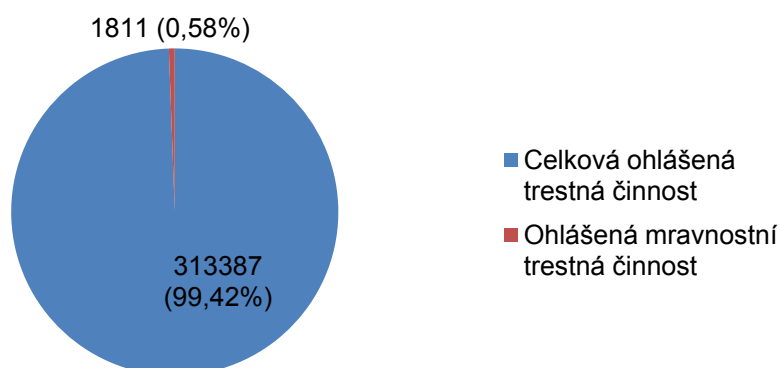
Příloha č. 1: Podíl mravnostní trestné činnosti na celkové hlášené kriminalitě v letech 2008 - 2010

Příloha č. 2: Podíl znásilnění na hlášené mravnostní kriminalitě v letech 2008 - 2010

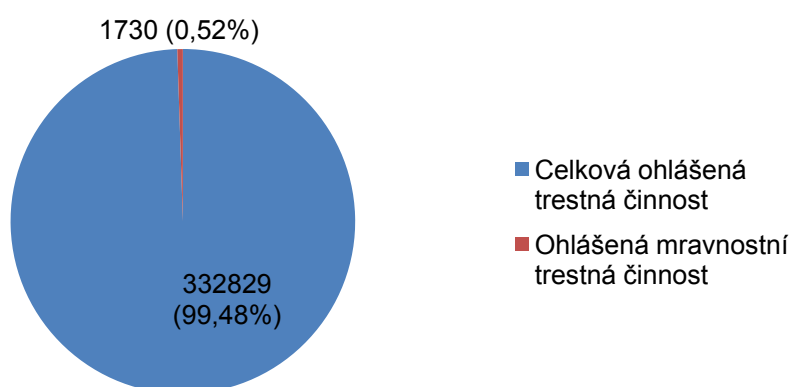
Příloha č. 3: Podíl sexuálního nátlaku na mravnostní trestné činnosti za rok 2010

Příloha č. 1

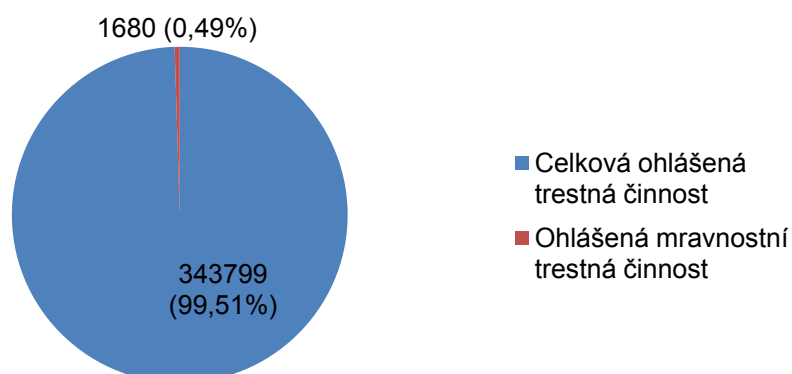
rok 2010

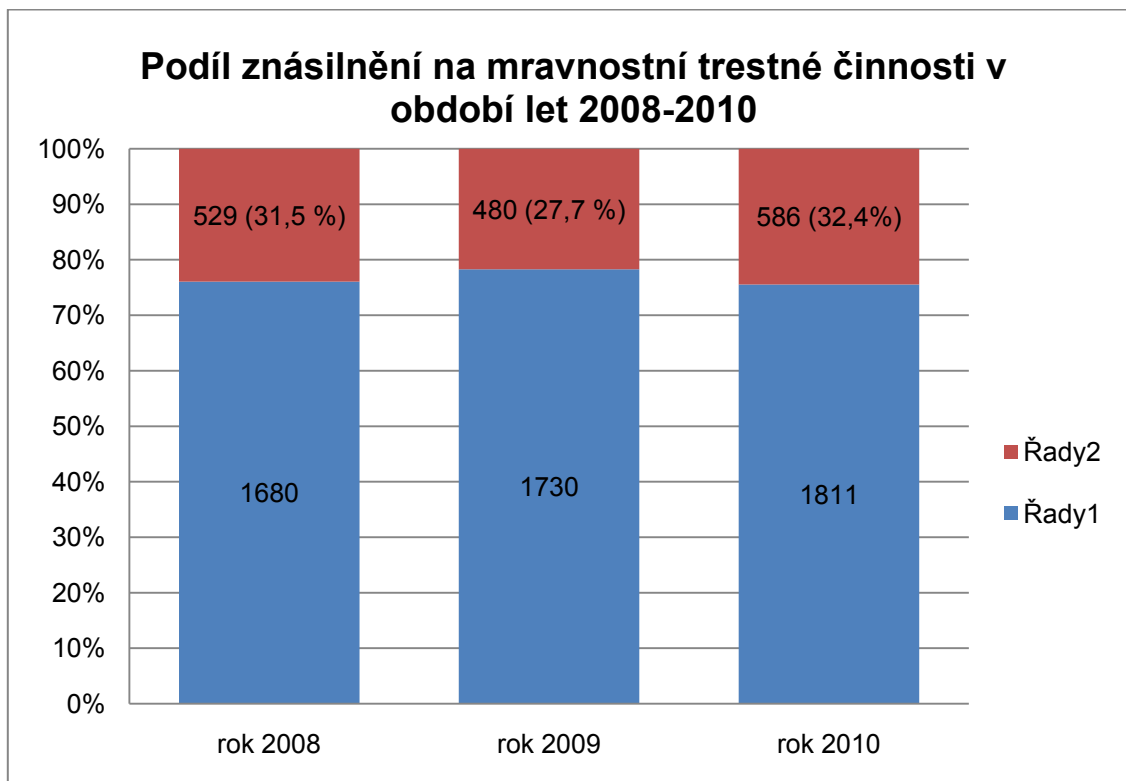
rok 2009

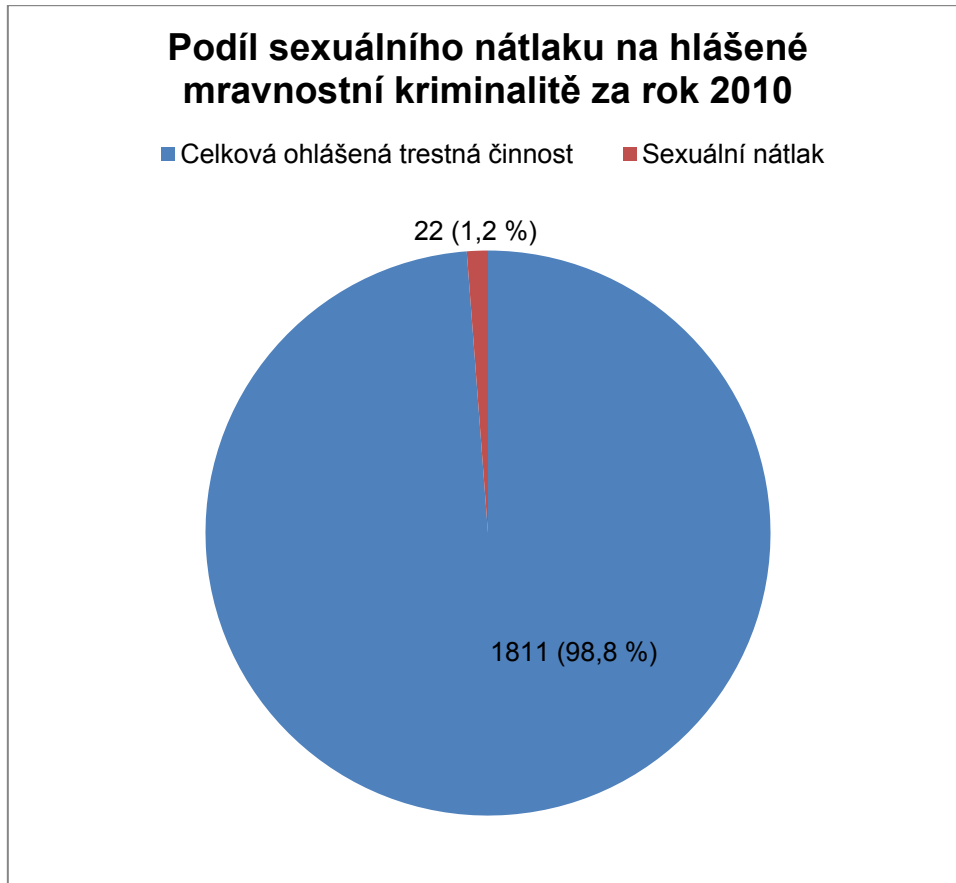
rok 2008

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Shrnutí

Ve své diplomové práci na téma „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“ zpracovávám a kriticky hodnotím tuto problematiku z hlediska minulé a současné právní úpravy. Práce je rozdělena do šesti kapitol. V první až páté kapitole hodnotím a porovnávám obecnou úpravu sexuální trestné činnosti a rovněž se zabývám vybranými skutkovými podstatami trestných činů. V poslední kapitole rovněž porovnávám rakouské a české trestněprávní předpisy z hlediska úpravy sexuální trestné činnosti.

Summary

In my thesis entitled "Criminal offences against human dignity in sexual zone" I process and do critical comparison of this issue in terms of past and current legislation. The work is divided into six chapters. The first to fifth chapter compares the general treatment of sexual crime and also deals with selected facts of the crimes. The sixth chapter contains comparison of Czech and Austrian criminal law in the area of my thesis topic.

Klíčová slova

Trestný čin, trestní zákoník, pachatel, oběť, znásilnění, sexuální nátlak, prostituce, trest odnětí svobody, lidská důstojnost, mravnostní kriminalita, sexuální trestná činnost.

Key words

Crime, criminal code, offender, victim, rape, sexual coercion, prostitution, imprisonment, human dignity, moral crime, sexual crime.